

Пролетарська
одвіта.

Жовтень 1920.

Р.м.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Пролетарська Освіта

Орган Київського Профсоюзу Робітн. Освіти і Соціал. Культури та Губнаросвіти Київщини.
Адреса контори і редакції: Київ, 2 Дім Союзів, Хрещатик ч. 22, кім. 22.
Прийом і редактор щоденно від 4—3 год. дня.

Ч. 1.

ЖОВТЕНЬ

1920.

ЗМІСТ: Від редакції. I. Освіта: 1) *Володимир Гадзінський*. Завдання освіти в часі диктатури пролетаріату 2) *Яків Чепіга*. Перший рік навчання в трудовій школі. 3) *Левід Левитський*. Жовтнева революція і позашкільна освіта. 4) *Н. Н. Уларн* і питання освіти в напрямі професіоналізації виховання. 5) *Кирило Калининко*. Професійне виховання, як база освітньої системи. II. Мистецтво: 1) *А. Луначарський*. Початки пролетарської естетики. 2) *Йосиф Гріх*. З дороги. 3) *С. Дністренко*. Червоний світ: III. Професійний рух. IV. Офіційний відділ. V. Бібліографія.

**Слава героям, що лягли жертвами жовтневої революції
за волю і визволення робітничого класу!
Хай живе диктатура пролетаріату!
Пролетарі всіх країн, єднайтеся!**

-6556

Від редакції.

Приступаємо до видання першого числа журналу „Пролетарська Освіта“ в хвилі великого руйнування всіх так зв. „культурних цінностей“. Ідеї революції в освіті, ідучи паралельно з пролетарською еволюцією, дають таку низку питань, неясностей і проблем, що видання журналу являється необхідною konieczністю хвилі. „Пролетарська Освіта“, продовжуючи на своїх сторінках ідею розвитку освіти і соціального виховання давніших цього роду журналів, ставить її в площину ідеї зрівняння класів через диктатуру пролетаріату. Поширити ідеї революційної пролетарської освіти, дати широким кругам робітників освітній матеріал для їх політично-класового усвідомлення і інтелектуального розвитку, зробити в їх душах перелом і витворити з них щиріх, повних посвяти і свідомих робітників освіти і соціалістичної культури—це точно означене завдання журналу.

Розумючи, що під теперішню хвилю видання журналу, який відповідає всім питанням хвилі, реч недоступна, подаємо його в руки робітників освіти і соціалістичної культури, свідомі його неповноти і хиб в надії, що в будучині журнал стане духовним осередком освітньої праці і відповідь вповні тим вимогам, які ставить йому „Пролетарська Освіта“.

Республіканський педагогічний музей
Основний фонд № 23 374 / 881

I. ОСВІТА.

Володимир Гадзінський.

Завдання освіти в часі диктатури пролетаріату.

. Буржуазні декламації о родині і вихованню, о соловодких визах-зносинах, якілчать дітей з родичами, стаються все більше і більше презирськими, брехливими, чим повійше велика індустріяр уйну всяку можливість існування родини у пролетарів заміняючи його дітей в звичайні предмети торгівлі, в прості зварядя праці.

Карло Маркс. Комуністичний маніфест.

Які завдання освіти в часі диктатури пролетаріату?—питається в розпуці давній учитель. „Я так щиро працював давнійше над освітою поручених мені дітей, я кілька років цілим серцем і душею посвячувавсь педагогії і ідеям виховання — і параз все це до нічого — нічого не варте, що більше — вороже новій революційній владі, і рутинований, старий робітник освіти ні в куг, ні в двери — стоїть перед сфінксом, перед незнаною проблемою і з себе, своїх учнів, родичів і рядяньської влади невдоволений

Сугь справи лежить в більшости таких питань в змісті, а не в формах (хоч їх муситьса часом до тла рушувати), лежить більше в ідеях диктатури пролетаріату, ніж в практичних змінах метод педагогії.

Не в цьому зміст революційних ідей, що з шкіль викинено образи святих і царів, що визволено їх з під впливу попів і клерикалізму, що стараємося пірвати з розумінням давньої школи — казарми, шукаючи ліпших метод в дитячих будинках, що не сміємо як учителі бути давніми, повними авторитету, знання професорами, а в дійсности глухими, надутими, сухими манекінами в руках старо-режімного уряду і їх здегенерованих, вузькомозжних, гнилих заступників, цих патентованих оборонців клясових ріжниць і гноблень у всіх формах капіталістичного строю.

Форми відношення „учителя“ до так званого „ученика“, це також лиш форма, її зміст лежить о много глибше, там де кінчається нерівність кляс, де нема пана і раба, капіталіста і робітника, царя і громадянина, учителя і ученика, а рівні собі люди о ріжних шляхах своєї праці, продукції і консумції, де вони одні індивідуа підлягають однаково всім законам комуністичного строю.

До них основних змін в змісті людського світогляду, в способах загально-людського відношення в соціальному, клясовому, політичному і праводержавному розумінню, в переміні шляхів етичного світогляду з псевдо-загальнолюдських (в дійсности підпорядкованих капіталістичним державним порядкам) в плоскість дійсно міжнародніх, пролетарських, основаних на загально-людських революційних законах про свободу (а не експльотацію) і повинність (а не гниле уживання награбованого добра) праці мусять примінитися шляхи, якими має іти розвій освіти в часі революційного визволення робітничого клясу, в часі диктатури пролетаріату.

Освіта в часі диктатури пролетаріату це не підготовлення людини при всіх способах державної влади до цього, щоб він мав відповідне знання, щоб його інтелігенція могла бути ліпше визискана (не для

нього, а для тих, у яких він знаходить працю), щоб він був тим спокійним бараном, що живе і його годують на те, щоб в відповідний час підстригти йому його красу — вовну, якого відповідно розмножують, щоб його шерсть стала більш тонкою, йому дають освіту і культуру „меріноса“, щоб більшу мати користь і більші вигоди.

Освіта капіталістичного строю, (ця освіта, якої ми частю вже свідомі пролетарі є лиш нещасною жертвою,) учила нас шанувати це все, що в плоскості погляду свідомого пролетаріату є насильством і злочином, є грабунком і розбоєм, є визиском і експлуатацією.

Вона була на многовікових досвідах випробованим методом, в який спосіб втворити людину з нещасною раба-гелота, в який спосіб мати робочу худобу в господі світового капіталу, в який спосіб так здегенерувати людину і знищити його людську гідність, інтелігенцію і волю до свободи—самостійности, щоб він став забитим, темним робочим на заводі, щоб він став гнилим чиновником, озвіреним жандармом, покірним мужиком, засушеним педагогом, нещасним, трагічним салдатом, що потоками крови обмив свою неволю, що безвільно заслав мільонами трунів кошмарне бойовище всесвітньої війни, цієї кривавої видумки міжнароднього імперіялізму і капіталу.

Шлях освіти до жовтневої революції це вікове вбивання в годову народніх мас тої брехні, що влада походить від бога, без огляду чи вона в руках папи, чи середньовічного феодала суверена, чи сучасного короля, царя, в купі з всесвітаім капіталом.

Лиш ця влада походить від бога, яка є в руках всесвітньої буржуазії, яка дає пануючому класу експлуатувативіям віри, релігії, держави, нації (в дійсности шкурних інтересів буржуазії), всяка друга—це неправда, це проквіт, це назаництво, занепад і акультура.

Кант, цей типічно буржуазний філософ, розуміння свободи бачить в силі закону даної держави, він її розуміє як об'єднання людської громади після певного права, закону. Але він не входить в зміст цієї критерії, він не хоче бачити, що бунт проти цього закону є визволенням гнобленого раба, а не злочином проти державного ладу.

У плоскості кантівської системи, в плоскості цієї буржуазної ідеології бунт, насильне захоплення влади, диктатура пролетаріату є злочином.

І слухно...

Всесвітня буржуазія уміла добре вишукувати научні основи своєї грабіжки!

Пролетарська революція, час визволення поневоленого раба і руїна визиску, насильства і експлуатації—ще не мали часу сплюдити свого Канта, ще не було коли в хвилі завзятої боротьби і розрухи шукати шляхів філософських підстав комуністичної системи. Вони в стадії творення, вони сьорядня на другому пляні, як довго всі сили забирає фронт і оружна боротьба з всесвітньою реакцією і контрреволюцією.

Зрозуміти ці ідеї, стати твердо на цьому шляху пролетарської революції—це перше завдання, яке мусить сповнити кожний робітник пролетарської освіти, коли хоче чесно сповнити свій обов'язок відносно радянської влади, коли хоче так совісно ширити цінности освіти і культури між молодим поколінням радянських республік, як давнійше старався дуже часто проти своєї власної чести і гідности служити старорезіміним, царським порядкам.

В цьому ідеологічному напрямі мусить бути збудований шлях пролетарської освіти. Від свідомости його основ, від глибокого зрозуміння їх робітниками освіти залежить будучність цих нових форм пізнання людиною його життя і природи.

Лиш в цей спосіб можемо подати спробу дефініції пролетарської освіти.

Це підготовка людини до свободного, комуністичного життя, це розвій його вроджених прикмет, щоб скоріше, колективним порядком зумів оволодіти природою в межах його фізичної можливості, це шлях, на якому він, розвиваючися так духово, як і тілесно, сягає цей рівень освіти і етичний світогляд, після яких приватна власність відється абсурдом, наємна праця простим злочином, визиском, всі релігійні основні заповіді і заповіді наївною брехнею, де людина не має ні раббонів, ні упереджень, і вірить лиш своїм нервам і мозку в межах людського пізнання.

І не має ніяких богів, ніяких ідолів, крім свого труду, праці в колективному товаристві, який єдиноким мірилом людської здатності і творчості і виключним творцем в їх здобутків культури.

Витворити такі свідомі пролетарські покоління, щоб вони працювали як радісний, конечний до комуністичного життя фундамент, щоб вся їх творчість і здобутки культури перестали бути творами приватної ініціативи в надії заробітку і майна, але щоб ішли з глибоких етичних основ для добра колективу, комуни — це завдання освіти в часі пролетарської диктатури.

Весь людський труд, праця має бути витворена для добра колективу і всі її успіх, здобуток, — це його добро. Ідучи з цієї точки погляду все освітнє добро, всі здобутки культури мають бути рівно розділені, кожний індивідуум має право на рівну кількість, рівний „пайок“ освіти.

І так як з харчового пайка один з'їсть більше, а другий менше, так з цього мінімум освіти, який має одержати людина, один скористає більше, другий менше. Але рівну скількість інтелектуального і професійного знання мусить одержати людина, коли має бути рівноздатна до життя і случайно природний талант до професійної освіти, до практичного знання (ремесла) не сміє бути причиною класового пониження.

Чоботи, які шнє швець є так багато варті для людини — колективу, або і більше, як не один „мудрий закон“, видуманий освіченою головою „спеця“. Буржуазний лад свідомо обмежував вартість праці — ремесла, щоб мати її дешевою. Він свідомо творив ремісничі школи, де людина, одержуючи практичне знання, залишалася на низькому інтелектуальному розвою, і ставала несвідомим рабом, давала себе визискувати.

Освіченість давала змогу стати „буржуєм“ і буржуазія ніколи не боялася освіти свого класу, але всіма способами і державними средствами придушувала жажду освіти і змагання до культури робітничого класу.

Цей рівний розподіл, закон „на освітній пайок“, мусить іти ще далі, він виходить поза межі „школьної науки“ — соціального виховання — і йде прямо до рівного права на всі здобутки культури, веде безпосередньо до націоналізації освіти — культурних заведень, інститутів, музсів, кін, церков, театрів, панорам і до рівних умов вступу для всіх. Він ставить творче мистецтво на много ширший етичний фундамент: мистецтво творить для свого „я“, з його творів зникає конечність підпорядкування своїх ідей смакові вульгарної міщанської толпи і витонченим нервам ситих буржуїв, які вели до раскладу мистецтва, він заставляє його не, єд високим завданням кинути свідомий і не свідомий пролетарський масі апотозу і колективного труду, уловити в своїх творах шлях і нові символи психо-фізичних еманаций колективного духа, виявляючого себе в вічному розвою, в вічному руху і шпіделі, в вічному змаганню до пізнання незнаного, яке є поза межами нашої нервової системи, і що чуємо інтуїтивно в найбільших напруженнях творчої експансії.

Дати доступ кожній людині до цих вершин людського духа без жодних обмежень і класових різниць, перевернути до гори ногами цей принцип, що влада, все добро природи, культури це лиш монополія володіючого класу, в цей спосіб, що це добро всіх—комуністичне, і хто цього не визнає, цей не має права жити, створити через це комуністичну ідеологію свідомі і одного класу „працюючих“, це ідеал, це вершок, на який може стремити людина на нашій маленькій кулі глобії, що як порошок, як атом кружить вічно в просторі і часі в площі розуміння наших нервів і їх здібности пізнання.

Здійснення цих високо-етичних і загальнолюдських ідеалів через освіту жадає нових форм, нових способів на практичних шляхах здійснення її рівня, який відповідав би цим широким завданням і потребам, видвигненим в день пролетарської революції.

Ці практичні шляхи—це ідея єдиної трудової школи, обіймаючої майже всі питання соціального виховання і нові методи позашкільної освіти, яка, маючи загоїти ці великі рани в народній освіті, задані їй жарським режимом, має рівночасно давати робітничому класу потрібну політичну, прямо партійну освіту, скріпляти і поширювати пролетарську свідомість.

Зрозуміти ідеали трудової школи і позашкільної освіти в цілій їх основі можна лиш через присвоєння собі, через щире розуміння настрелених вище ідейних напрямів освіти в добі диктатури пролетаріату.

Революція в політиці, в порядках соціального життя іде цілком рівнобіжно до революції в освіті, яка є її одним звеном, одною частиною.

Ідея трудової школи і позашкільної освіти зродилась вже давніше, ще перед пролетарською революцією, як ідеї реформи шкільництва, як сироби прикляснення його до соціальних змін життя і його слів, і як змагання до здемократизовання суспільного строю. Вони стрічались з сильними протиділаннями капіталістичного строю і світової реакції.

Давня школа капіталістичного строю мусіла боронити своїх форм і метод, бо ж вона мала своє точно означене завдання, ясно і рішучо збутовані рами своїх цілей, і вона до останньої каплі крови боронила би свого пресіжну і не давала би спромоги оновлення і реформи своїх ідеалів і метод, як би не пролетарська революція. Лиш пролетарська революція, лиш вона, в своїх формах як диктатура пролетаріату, змогла дати ідеї реформи школи і освіти в широкому розумінню, лиш вона підготувала, нівелюючи до тла класові різниці і гнилий, аморальний аристократизм і схолястичину дазнього життя, відповідну ниву, відповідний терен під глибоку революцію в області освіти, вона вивела її, ідуучи в площині класового визволення, на плідний ґрунт, на плідний шлях труду—праці, і їх нових етичних основ без визиску і експлуатації.

Цей паралелізм пролетарської революції з революцією в ідеях освіти і школи не є випадковим, хвилевим об'явом—фактом сучасного так бурхливого, так швидко текучого, людського життя.

Так пролетарська революція, як революція в ідеях школи і освіти, це висид, це льогічний вихід з про аси і безвихідної руїни і поневолення, в які кинули робітничий клас імперіалізм і капіталізм новітньої історії. Бурхливий вибух так жорстоко давлених, скритих сил поневоленого класу, визискуваного безпощадно пролетаріату, це була конечність нечувано важкого моменту в історії світу, хвилі

кризісу—перелому психіки працюючих мас, хвилі, коли експлуатуючий всесвітній імперіялізм і капітал кинув їх в страшне пекло масового морду і потоків крові, в божевільня руїни і розладдя всесвітньої війни.

Цей вибух сил гнобленого раба, цей нічим невздержаний крик, нестримний бунт облятого кров'ю гельота „вже довше не може“, цей вулкан розкованих з кайданів клясових пристрастей і ненависти, це страшне лице помсти і розрахунків за віковий визиск і експлуатацію, цей титанський відйом сил до організації, до виладання творчих сил поневоленого клясу це—логічний вислід нелюдських порядків капіталістичного строю.

Жорстока буря пролетарської революції це несподіваний вислід всесвітньої війни, несподівана конценкренція роботи гнилих морально кругів потеперішньої буржуазної цивілізації.

В хвилі найвишого поневолення і гнету, в хвилі найбільшої муки і кривди, в кошмарних болях поневолених мас пролетаріату зродилися ідеї пролетарської революції і нових форм комуністичного строю. Вони освітили своїми проміннями м'яке поле народньої освіти і гони показують недавнім рабам і гельотам прямиий шлях до визволення і волі.

На цьому шляху зустрінемо всі труднощі і працю, все вдовлення і радість виповнених завдань освіти в часі диктатури пролетаріату. ми—робітники, ми—чорноробочі освіти і соціалістичної культури.

Я. Чепіга.

Перший рік навчання в Трудовій Школі.

Учні з дитячого садку переходять до трудової школи, тому вона з'являється продовженням праці дитячого садка. Але через те, що в даній часи на території України садків майже немає (їх мало по містах, а по селах їх зовсім немає), доти, поки вся Україна не покритється, поруч з шкільною сіткою і сіткою дитячих садків, в програм школи першого року повинно вносити елементи виховання дитячих садків. Тому, ідучи на зустріч цьому і складаючи програм трудової школи, ми вносимо в нього розділ „розвитку зовнішніх почуттів“. Розвиток їх в певній системі, з'єднаний з процесами ручних працювань, дасть змогу педагогу провадити дальнішу працю досить легко й вільно, особливо в навчанні грамоти, письма й арифметики. І це конче потрібно, бо кожному учителю псч. школи відомо, скільки діти, що вперше поступають до школи, бувають глухі, сліпі, не чуйні до зовнішніх впливів, до певної градації їх.

Далі, потрібно раз на завше закінчити з початком шкільного навчання в осени. Трудова школа, ми сказали, є продовження дитячого садку; там другий рік навчання закінчується весною і учні без перерви продовжують науку в трудовій школі; тому так природно перенести псчаток навчання з осени на весну. Весна і літо надзвичайно багаті на впливи й життя і ними мусить учитель скористуватися. В місті, де сім'я не звязана з землею, це зробити легше, в селі ж весною й літом дітя є помішники в господарстві і тут буде трудніше провести цю реформу; але коли робити перерви шкільного навчання на періоди інтензивної праці в полі, то такий початок навчання весною цілком можливий.

Перший рік ми виділяємо в окремий рік навчання в трудовій школі лише тому, що на цей рік припадає навчання грамоті й письму, які надають

де які особливості в методі і прийомах навчання. Цим звичайно не порушується ні єдинство школи, ні трудовий принцип. Цей рік складає ті методичні труднощі, які можуть, коли їх не освітити, привести всю науку цього року до старих методологічних помилок, до остраху перед новими формами освіти, перед реформаторством в ній.

Розвиток зовнішніх почуттів треба лічити обов'язковими в школі, учні якої не перейшли дитячий садок. Розвинені зовнішні почуття—це очі й вуха душі й розуму дитини, і чим чуйніше будуть вони, тим розвиненіше буде й дитина. Треба навчити учня бачити, чути і взагалі відчувати впливи оточуючого світу. Для цього варто рядками поступових працювань дотика, зора, слуха, смаку, м'язових почуттів і т. ин. розвинути змісли дитини.

Для розвитку дотика можна пропонувати бруски й досточки з підігнаними до них формами (Монтесорівські прилади), але вони досить штучні, хоч часом і викликають цікавість дітей. Ми пропонували б те, що дає нам природа: нарізати з дітьми з верби різної довжини й товщини палочок, з яких зняти (зсунути) кору, не ламаючи її, а потім вкладувати. Або взяти коробочки від сірничків, наробити цеглинок по цих формах і потім підбирати відповідні для кожної коробки цеглинки. Окрім цього можна дати клаптики різних матерій: оксамиту, бархату, ситцю, полотна, вовняної матерії і пропонувати кожному з заплющеними очима вгадати дотиком, що то за матерія. Теж можна проробити з листом дерев, одночасно розвиваючи й м'язові почуття.

Розвиток зору гарно провадити під час екскурсій, гулянок, розпізнаючи речі в далечині зрівнюючи ті речі, що близько від дітей з тими, що далеко, речі що рухаються і нерухомі; спостерігаючи хмари в їх рухові й зміні фігур і т. ин., спостерігаючи беселку і розклад на фарби її спектра, захід і схід сонця і т. ин.

Для розвитку смаку дидактичним матеріалом з'являється сіль, цукор, хина, кислота і т. ин., які змішують з водою, наливають в однакові пляшечки і діти по смаку їх визнають.

Для розвитку слуха окрім всяких бляшаних коробочок з горсхом, зерном, камінцями, піском і т. ин., яких при сучасних умовах важко буде добути, слід використати сліви пташок. Діти слухають і по співах визнають, які пташки наповнюють садок. Поле й степ з їх масою звуків різних комах, пташок та тварин дають багатий матеріал для працювання слуха.

На кожному органі зовнішніх почуттів треба зупинитись, але не спеціально, а в процесі шкільної праці і для певних цілей.

Аби координувати рухи дітей, педагог дає їм олівці або пера для окреслювання фігур на папері, або на грифельній дошці грифелем. Таким чином вони привчаються володіти своїми рухами, як того вимагає потреба письма. збуджуються бажання писати літери.

Ліпіння використовується jako дидактичний матеріал. Діти виліплюють всі речі, з якими знайомляться, в тому числі й літери.

Малювання теж зв'язане з розвитком зовнішніх почуттів і м'язів і з методичними вправами що до вивчення форм літер і їх письма.

Екскурсії в соціальні осередки. Треба ставити працю в школі так, щоб дитина з перших кроків зрозуміла свою залежність від загального устрою держави, від соціального її стану й умов. Стара школа ставила освіту так, що учень майже не знав звідки беруться пера, олівці, зшитки, папір, крейда, паливо і т. ин. Для нашої цілі потрібно, щоб дитина звязала свою шкільну працю й життя з своєю діяльністю, щоб стан школи був зв'язаний з її активністю в ній. Для цього учні мусять самі добувати все, що потрібно для школи. Для цього вони знайомляться з соціальним життям даної громади села, міста, знайомляться з тим шляхом, яким здобуваються потрібні речі громадою, втілюють власним досвідом принципи державного ладу. Тому

екскурсії по цим громадським установам не тільки обмежуються добуванням певного матеріалу, але іде поруч і вивчення їх організації. Мусимо зазначити, що в трудовій школі ніщо не повинно проходити пасивно повз дитину, її треба привчити ставитись до всього свідомо, всім цікавитись. Звичайно, для кожного віку свій обсяг знань і свої вимоги. Концентрація знань і глибина їх розумінь повинна бути просто пропорційні віку дитини.

Візьмемо кооперацію—перший рік діти знайомляться з її зовнішньою організацією, що і прикладається на практиці в своєму шкільному кооперативі (порядок купівлі, платня в касі, відпуск ручно або штучного краму і т. д.); другий рік—прибавляється вирахування платні за відпущений крам, членські книжки і запис в них, просте внутрішнього характеру листування і т. ин.; третій рік—знайомство з внутрішнім керуванням кооперативом, завідування кооперативом, взаємовідносини між членами, конструкція кооператива, зовнішнє листування і т. ин.; четвертий рік—бухгалтерія, складання справоздання, ревізування кооператива, закупка краму і т. ин.; п'ятий рік—союзи шкільних кооперативів, з'їзди, кредитова кооперація, зовнішня торгівля, таксировка краму і т. ин. Таке використання не суперечить тій формі кооперативів, яку надає їм радянська влада. Тут тільки змінюються форми, але для вивчення арифметики, для прищеплення соціальних розумінь ми знайдемо досить матеріала.

В зв'язку з одіжею, обувкою, стравою для учнів починається її знайомство з різними професіями. Теми, зв'язані з вивченням праці того або іншого ремесника, стають центральними ідеями шкільної освіти. Перший рік, який може початись Робінзонадою, викличе потребу в ознайомленні з цілою низкою виробництва. Навіть тоді, коли в силу умов початок навчання припадає на осінь, читання оповідання Робінзона Крузо дало б свої позитивні наслідки по збудженню інтереса до виробництва. Тут перед уявою учнів пройде історія людської культури так, як вона починалась при примитивних знаряддях. Ткацтво, кравецтво, чоботарство, будівництво, малярство—от теми на цілий рік для педагога: праці, біля яких скупчується життя з першими людськими потребами та їх задовольнення. З ними звичайно буде з'єднано ще цілий рядок інших, але треба попередити педагога, що безмежне розширення систем зменшить тільки сталість знань і виховає в дитині розкиданість і неухважність до певних її головних ідей.

Кожна екскурсія дає певні відомості і впливи і їх дитина мусить зафіксувати в певному витворі, в лінійні, будованні, малюванні, письменному викладі того, що дитина занотувала. Бесіди учителя і розказування дітей зв'язані з екскурсіями.

Окрім тем, які торкаються безпосереднє потреб конкретного змісту і зв'язаних з шкільним життям, можна в перший рік розглянути дві-три теми з праць загально-громадського значіння і добра; з таких тем будуть: лікарня, міліція, яко орган громадської безпеки й охорону, суд, притулки, освітні установи і т. ин. В місті можна звернути увагу на каналізацію, асенізацію, охайність вулиць, критий ринок, залізницю, театр і т. ин.

Праці на шкільному городі, садку й квітнику поставлять дитину в безпосереднє спілкування з природою і зв'яже залежність стану їх від прикладених зусиль кожної окремо дитини і всієї шкільної громади. Тут же вони знайомляться з знаряддями праці города, садка і квітника.

Сад і город, де діти так люблять віддавати найбільш свого часу, треба скористувати педагога яко широку освітню школу. Ми дамо дітям в руки невеликі граблі, лопати і навчимо їх користуватися ними для культивування городних рослин і дерев, плоди від котрих будуть вищою нагородою і найреальнішим здобутком їх власних зусиль, їх праці, прикладання їх знань.

В осени діти приготують їх для весни, а весною оброблять для рослин, які виростуть за літо при їх пильнуванні

Праці на городі й садку повинні бути цілком пристосовані до дітей цього віку і не обтяжувати їх фізично. Садок, город і квітник потрібні, як місце для знайомства з трудовими процесами городника й садовника і для виховання будуючого й витворюючого і стійкого і приголомшення руйнуючого, для громадського виховання в тру овому колективі та виховання трудової дисципліни. Окрім того цими працями діти міцно зв'язуються з перших кроків в шкільній громаді з сільсько-господарськими працями.

Тут дитина, працюючи й граючись навчиться спостерігати оточуючу її природу; тут вона навчається світознанству посилено з психикою й розвитком дітей свого віку, в якому діти так люблять одухотворяти об'єкти природи, надавати мертвим речам почування живих і т.т. І рядком з реальними речами й індивідуальними особливостями природи—казки, байки й оповідання, ліс і гри оповивають її фантазією, збуджують в дитині любов і кохання. Знайомство з природою і працями посередь неї мають виключно педагогічні цілі, а не практичні. Аби тільки дитині стали близькими, рідними тварини, рослини, земля, що потім міцно ляже в ґрунт виховання естетичного, морального й розумового.

Окрім того зближення з природою дасть широкий матеріал для працювань в рідній мові, для розвитку її в дітях першого року, уміння користуватися висловом, для ліпіння, малювання, для співів й загальних забавок і гри і взагалі для творчости. Здібність дитини захоплюватись природою й її даними повинно педагогу в трудовій школі використати як найширше й глибше до індивідуальної творчости до освіти, до виховання зручності і уміння її використовувати для себе товаришів, школи й громади.

Праці в городі, садку й квітнику вимагатимуть не тільки знайомства з знаряддями праці й їх вживання, але й уміння їх зробити, їх полагодити. Треба зауважити, що в цей вік діти можуть вживати тільки дрібні знаряддя й пристрої. Ніж, ножниці, невеликий молоток, шило, цвяхи, голка—от ті знаряддя, якими вони будуть вирізувати, вбивати, шивати. При працюванні на ґрунті вживаються невеликі лопати, рикалі, тачки, вила, граблі-носилки, сані, все підігнане до фізичних сил дитини цього віку.

Для знайомства з природою в різні доби року потрібні екскурсії на громадські дорози, садки, поле, ліс, ставок або річку. Всі зміни в природі заготовуються дітьми в малюнках, ліпінні і в колекціонуванні. Складаються гербарій, тераріум, віваріум, акваріум. На обов'язку дітей є плекати про стан тварин; знайомство з властивостями їх життя покладе початок вивчення природи в безпосередніх спостереженнях і досвідах.

Небо і зміни в природі покладуть початок географічним відомостям про світ, і такі теми як тепло, вогонь, світло, вода, гори можуть охопити весь рік і зачепити досить багато з'явищ природи* і дати знання про неї. Спостереження неба штовхне дітей до витвору сонячного годинника і шкільного календаря погоди в різні доби року і зв'язані з ним праці.

Вивчення природи для дітей села і міста будуть неоднакові; приналежність до умов міста, села або промислової місцевости, потрібно варіювати в залежності до можливостей і умов. В той час, як в селі дитину оточує навколо природа і праця посередь неї, в місті ми примушені шукати її в парках, майданах, за містом, а праця—в підвалах, на фабриках, заводах або пригородних місцевостях. Але всеж це обов'язково потрібно для дітей і педагогічно конечно. Без працювань в садку, городі, квітнику, без знайомства з природою нами не мислиться ре ормов на школа, і здобутки нової школи не будуть мати тих наслідків, які ставлять собі нові державні й соціально-політичні умови життя.

Навчання грамоти. Ще в відділі розвитку зовнішніх почуттів було підкреслено, що де які вправи і працювання можна пристосувати до вивчення літер, їх обриса, друкування й письма їх. Це є вже початок грамоти. Взагалі треба зауважити, що в перші роки навчання в трудовій школі не може бути розкладу лекцій, як це робилось в старій школі, тут всі знання переплітаються межи собою і здобуваються в процесі збуджених працею інтересів. І навчання грамоти не носить специфічного характеру лекцій по мові, а, переплітаючись з всією працею учнів, непомітно для них, накоплюються спершу графічні знання літер, за якими виникають бажання скласти їх в слова і фрази, потім з'являється письмо і, нарешті, читання.

Тому потрібно так провести навчання грамоти, щоб дитина незамітно для себе і несподівано відкрила, що вона вже вмє читати й писати. Це одне з важких завдань, але воно приступне саме в трудовій школі, воно руйнує в корні погляди на старі методи й прийоми навчання.

Звичайно, знання психофізіологічних законів дитини повинно бути і в своїх методичних прийомах необхідно додержуватись цих законів. І коли нам прийдеться накреслювати схему шкільних працювань, то будемо додержуватися до де якої міри первого пляну, аби навчання не обернулось в хаос і антиметодичну мішанину.

В часи ліпіння, вирізування, клеіння педагог вводить обриси літер і знайомить з окремими звуками, які діти чують в природі й оточенні. Звуки спершу беруться ясні й виразні. Вивчення звуків переводиться або перейманням звуків тварин і людей, або таким оповіданням і казочкою, в яких потрібний звук виділяється окремо. Виділений таким чином звук стає реальністю групи і його варто зафіксувати рядком працювань. Дітям показується відповідна літера і діти вирізують її, ліплять окреслюють і нарешті пишуть. Ця лекція провадиться як інші праці, яко труд, в якому близька й зрозуміла ціль. Діти, наприклад, літеру *о* виліплять як бублик, колесо, обруч, шину і т. ин., так як вони роблять ляльку, по певному завданню. Так вивчуються *х, у, ш*. і т. д. відповідно трудности їх окреслення й артикуляції. З вивченням літер з'єднують різні гри з відгадуванням звуків і літер шляхом дотику, зора, фарб і т. ин.

Вся річ в тому, щоб навчання грамоти викликало найбільш цікавості, інтересу, живавості і радісної праці—корінь навчання не повинен бути „гірким“. Виліплені та вирізані літери можна пофарбувати в різні коліри і з кольорових літер скласти слова. Вправи для аналізу й синтезу слів були важливі, коли навчання грамоти було чуже активності і самодіяльності дитини. Коли ж в цю справу буде внесено рух, роблення—грамота стане приступною й легкою працею дітям наймолодшого віку. Який метод краще вибрати учителю: метод письма, читання, чи може письма—читання і т. ин.? До цього педагог мусить бути байдужим. Відповідно тому, який буде матеріял під рукою, а також відповідно нахилу більшості дітей до письма або читання, суле залежати й метод навчання. Метод письма легше, бо він виникає з розвитку моторних рухів і м'язових координаций; від успішности їх розвитку залежать і результати його. Окрім того письмо можна повніше й ширше використати для зафіксування нариса літер: підписи дитячих праць, кооператив, листування і поштова скринька, де які методичні прийоми (цидульки учителя, в яких він пише запитання або певні завдання для виконання) і т. д. Але коли ми знаємо, що населення, віддаючи дитину до школи ставить певні вимоги: навчити дитину читати, то ясно, що навчання письма й читання мусять іти поруч. Взагалі, знову повторимо, що не в перевазі того або іншого метода лежать результати навчання, а в тій комбинуючій й творчій здібності учителя, який зуміє охопити настрої своєї аудиторії і використав всі можливості і способи, які будуть в його розпорядженні і на них будуватиме свою методичну працю.

З переходом до читання, роля читанки, яко певного систематичного матеріала в трудовій школі відкидається. Праця підказує, який матеріал потрібний для даного менту. Читанка це той сирий матеріал, який учитель використовує в звязку з інтересом і цікавістю дитини. В цьому вже є вказівки на те, що коли не буде в школі читанки, то обійтись легко без неї, беручи оповідання й казочки в окремих вианнях. До таких підібраних бібліотечок певно і перейде на далі школа.

Арифметика на першому році освіти.

Коли ми навчання грамоти переплітаємо з всякою шкільною працею, то до арифметики (лічби), яко предмету суто абстрактного, ми мусимо особливо обережно поставитись, аби вивчення її виникало з конкретних уяв, було звязане з реальним життям. Сама техніка лічби повинна виникати з вимірювання, виважування, виплачування, вираховування на реальних речах, непомітно для дитини, не яко предмет навчання, а яко вимоги активного життя. Все, що оточує дитину, вона перелічує, у всьому знаходить числовий порядок, все розраховується подібно тому спільному життю громади, в якій пробує дитина в період шкільного навчання. Все тут розподілено і розраховано, кожна річ, особа має місце в ній, як окреме число в лічбі.

Педагог мусить в своїй уяві тримати певний плян або програм, з якого він буде виходити в своїй праці, біля котрого він буде гуртувати всі працювання: *але самі знання виникають з засобів праці, здобуваються на досвіді*. Наприклад темою його буде вияснення розуміння: *один, багато, нічого*— всі працювання будуть направлені до цього розуміння, але діти раптом почнуть рахувати далі, парами, трійками тощо лише тому, що так склалось в житті, припав такий випадок. Учитель може залишити свої лекції і використати цей мент для іншої праці. Діти можуть вносити свої корективи, свої бажання. Ці корективи і бажання учитель мусить зробити базою для виконання свого освітнього пляну.

Не треба поспішати з певними математичними знаннями, є кілька думок на обсяг знанів по арифметиці в першому році навчання. Одні гадають, що для першого року досить вивчити всі дії в обсязі чисел першого десятка, другі—що в обсягу двох десятків і десятками до сотні, треті—що потрібно вивчити додавання й віднімання в обсягу сотні і т. ин.. Але ми знаємо, що в житті так не буває, а коли трудова школа є саме життя, то ясно, що числові приймання будуть відзалежності від самої праці і від тих можливостей, які матимуть учні в ній. Про те все ж таки педагогу потрібно мати на оці якийсь певний обсяг знанів для першого року, який відповідав би до деякої міри психичним і методичним даним науки і надавав певну систематичність викладу.

Для цього можна взяти такий розподіл працювань і чисел: приймання чисел 1, 2, 3, 4, 5. Окрім різних забавок гри в купівлю й продаж, різних вправ з пальцями, цим природним засобом до уявлення числа, діти малюють число речей, ліплять їх. В щоденній праці учитель завше користується вираховуванням і прикладанням рахунка. Знайомство з римським письмом чисел до 5 провадиться як креслення, письмо або малювання. Циферблат годинника дасть практичне прикладання числових знанів.

Далі числа 6, 7, 8, 9, 10. Знаходиться аналогія меж пальцями рук, з яких можна скласти давні числа так, як це написано римськими цифрами. Широки практичні вправи на реальних речах.

Вимірювання і разглядання річей і площин веде поруч до різних геометричних розумін про форми: трикутник, квадрат, п'ятикутник, чотирих,

шости, восьмикутні зірки, виготовлення різдвяної звізди, ріжних дахів, хат і т. ин..

Закінчивши з числами до десяти, можна перейти до групування десятками чисел. Діти в більшості до школи в житті займі з лічбою десятками (в'язки бубликів, десятки яець і т. ин.) Тому лічба десятками цілком природна на першому році навчання, коли це перевести на звязаних до купи десятки сірників, в'язки виліплених бубликів, вживання охвівниці з кістками і т. ин.. Дальший перехід до складання цілих десятків з одиницями не викличе труднощів.

Складання й віднімання до десятка дітям дається досить легко, але технічна трудність з'являється при складанні й відніманні чисел з переходом через десяток. Ці працювання, припадаючи до зімових місяців, не дадуть широкого практичного прикладання, але вєсна відкриває великі можливості і радости для дитячої свідомості, що вони вмюють рахувати і можуть прикладати свої знання в житті. Праця на городі: розбивка города на грядки, купівля насіння, розполінення знарядів межи учнями, купівля дерев, їх сажіння, копання ямок і т. ин. дадуть багато матеріала для зміцнення арифметичних, числових знаннів.

Тут виникне потреба ознайомити дітей з всіма діями до двадцяти. В період вивчення чисел діти люблять розв'язувати ріжні задачі, які даватиме учитель, але найбільш їх захоплює складати самім свої задачі і розв'язувати їх.

Помноження є не що инше, як теж складання, тільки рівними купками чисел. Так і слід направлять ці працювання. Діти складують таблицю помноження з ріжних палочок або речей і зафіксують їх цифрами. Виготовлену таблицю можна вивісити на видному місці для вжитку всього класа. Складання парами, трійками і т. д. робилось і раніш, при помноженні воно набирає певної системи, поскореного типу складання.

Щоб упростити ділення, треба підійти до нього з практичного боку, як розділ продуктів, приладдів (пера, олівці, грифелі і т. ин.), при грах-поділ дітей на пари, по троє, по четверо і т. ин.), шкільних речей, поділ городу саду, поля і т. ин. Навіть такі термини як *кількість долів* не зустрічають труднощів; коли дитина до них підійде від реального і попрацюється на конкретному і життьовому. Розуміння частини і поділу на долі так часто чула і бачила дитина в сем'ї, що тут приходиться все занотоване нею зміцнити і надати йому певну систематичність.

Арифметичні знання виникають з праці і учитель, тримаючи в уяві свій плян, вєс час користується всіма працями й працюваннями і бере з них те, що потрібне. Накидати програм і пунктуально проводити його значить грішити в напрямку старої школи. Учень з перших років мусить в знаннях предметів бачити тільки допомогу при здобуванні головних знаннів, потрібних в житті, як готові стимули до праці корисної громаді і повної свідомості в їх конечности. Арифметичні дії є підмога для практичних цілей, а не самоціль.

Практика на потрібному в житті і конкретному—от головне, що повинно злибати дитина в школі. Тому на допомогу педагогу буде кооператив, господарство, колективна праця і споживання, соціалні форми шкільного співжиття. І шкільні задачі мусять стати задачами самого життя. Розв'язання життьових задач провадяться при допомозі арифметичної техніки. І так ставити ці знання варто на всіх ступенях освіти, тоді навчання буде тим ідеалом, до якого веде трудова школа.

Розумовий розвиток учнів. Навчання повинно рахуватися з розумовими здібностями дитини, з її вимогами з її здібностями до приймання освітніх знаннів. Перший рік, в якому вона має вперше студіювати такі науки, які з'являються ґрунтом для розумового розвитку, є дуже важливим і від-

повідальним для педагога в трудовій школі. Тому ми лічимо потрібним окрім того, що сказано взагалі про розумовий розвиток в трудовій школі, зупинитись зокрема на першому році. Знання тут ще приймаються напівспостерігаючи працювання старших (оброблення городу, саду, поля, екскурсії до ремесників), і часті напів-працюючи (господарство-погляд за тваринами, охайність на подвірі, вивчення властивостей тварин і птахів, пильнуючи за ними, працювання на власних грядках і спільному городі—полять, поливають, копають, викопують, слідкують за ростом працюючи біля окремих рослин і т. ін.), але є й певні дисципліни, як мова (читання й письмо), арифметика (лічба і дії, письмо цифр). Екскурсії в ячейки громадського життя є для знайомства з певними ремесничими працями (чоботар, тесляр, коваль, муляр і т. ін.) на заводи й фабрики для знайомства з технічною обробкою сирих матеріалів і виробів.

Книжка з того менту, як діти охоплять процес читання, буде не тільки засобом до знань, але і яко певна ціль: особлива насолода від розуміння того, що читаєм. Тому так вчасно не привчати дитину до товстих хрестоматичних книжок, а навпаки, привчати дитину користуватись складними з кількох книжочок хрестоматіями, яко певною збіркою до певної теми. Книжка, таким чином, зміцнить знання учня і буде товаришем і приятелем його, до якого він буде звертатись при внутрішньому бажанні й потребі.

На підставі висловленого шкільну працю на 1 му році навчання можна схематизувати в такий спосіб.

Перші дні.—Знайомство учнів з порядком школи, вияснення перед учнями соціальних взаємовідносин всіх учнів в шкільній громаді, самоуправління

Ознайомлення вчителя з учнями, їх оточуючого осередка і вияснення того трудового життя, в якому пробувала кожна дитина до школи, що і кладеться в ґрунт дальнішої шкільної праці.

Розвиток завнішнього почуття.

Працювання для розвитку дотика, смаку, зора, м'язові почуття (вага й виважування речей), координація моторних рухів і звязані з цим працювання, які одночасно ведуть до рухів письма (окреслення літері, малюнків і т. ін.)¹⁾

Гри звязані з звуками тварин, людей; розділ слів на склади і виключення звуків.

Ліпіння речей близьких по формам до літер. Знайомство з літерами. Виліплювання, вирізування літер. Складання (Див. Вільна Укр. Шк. № 1—3 1920 р. Навчання грамоті без букваря. Я. Чепіги).

Читання й розвиток мови.

Навчання читанню. Розказування дітей і художнє розказування педагога. Розгляд малюнків і устне оповідання про те, що намальовано. Підписування своїх малюнків і праць. Виклад устний, пізніше і в письменній формі, вражіннь від екскурсій, гулянок, від тих або інших цікавих праць, того, що взнали учні з лекцій в природі, садку, полі, в лісі.

Арифметика.

Рахування до 10. Дії в обсягу десятка. Рахування десятками. Дії десятками в обсязі сотні. Додавання й віднімання з переходом через десяток. Міри ваги, довжини, гроші.

¹⁾ Див. пояснюючу записку до доповіді «Литячий садок» Я. Чепіги, в «Працях педагогічної комісії», видання 1-ва Шк. Освіти.

Допомогаючі засоби: шкільний кооператив: купівля й продаж, добування зрєн по вазі і розподіл їх по грядках. Годування домашніх тварин і виважування й розподіл корму. Ліпіння й малювання речей парами, трійками і т. и. Утворення рахівниці і таблиці помноження; вимірювання площин города, садка, поля.

Геометричні знання: розгляд геометричних форм трьох, чотирьох, шести й восьми кутника, квадрат, призма, куб, піраміда

Допомогаючі працювання: плян города, сада, виготовлення цегли різних форм, будування парканів і домів, виготовлення черепиці і будування й покрівля домів.

Знайомство з природою.

Праці на городі: знайомств з ґрунтом, рослинами, їх життям і культурою. Обробка землі, посів, сажіння, пильнування й догляд рослин, квітників.

Знайомство з знаряддями праці на городі: лопата, рикаль, сапка, граблі, скрібниця і т. ин. Уміння їх полагодити, набити, зробити держали і т. ин.

Знайомство з садом і полем. Праці в садку, доступні віку. Знайомство з знаряддями праці в садку і полі: плуг, борона, букер, їх вживання.

Знайомство з окремими, людськими працями.

Сільське-господарство, городництво, молочарство, телярство, будівництво і т. ин., які оточують дитину даної місцевости.

Знайомство з соціяльним життям громади. В селі: управління селом, сільсько-господарський і споживчий кооператив, пошта, базар, організація проти пожежі; і т. ин.; в городі: управління містом або районом міста, пошта, залізниця, громадська хлібопікарня, мійська лікарня і т. ин.

Працювання, з'єднані з людською культурою. Добування вогню, гончарні вироби і обмалювання, ткацтво, примітивний ткацький верстат, плетіння кошків, тину, викладка мура, будівництво і знайомство з елементарною архітектонікою.

Л. Левитський.

Жовтнева революція й позашкільна освіта.

Як після страшного сну прокинувся велетень пролетаріат після віковичного пригноблення й визиску з боку пануючих класів і став на чолі держави, став г сподарем власного життя. Стахійно виявились його творчі здібности й нахил до саморозвитку й державного будівництва. Проклята спадщина самодержавія—народня темрява стоїть на перешкоді в досягненні тих перспектив, які повстали перед всесвітом працюючих після жовтневої революції. Революційний рух, як річка в повідь, знишив старі гнилі форми життя, розірвав кайдани невлі. На місці старого буржуазного, капіталістичного устрою життя повстає нова соціялістична культура. Будується молода пролетарська держава.

Радянська влада, яка стоїть на сторожі інтересів ронітниче-селянських верств населення, висовує наперед позашкільну освіту, бо це є єдиний засіб озброєння мас силою знання й розумінням смислу комуністичної революції і участі в ній робітниче-селянського класу.

Таким чином, зараз треба дивитись на позашкільну освіту, як на серйозну, глибоку комуністичну пропаганду ідей радянського будівництва, як на політичне виховання мас в дусі комуністичної революції. Треба мати

на увазі, що найбільшою перепоною до відбудування нового комуністичного ладу життя є наслідки духовного поневолення мас, котрі психологічно після рабського існування не можуть відразу осмислити й охопити тих, незвичайних для них, грандіозних перспектив вільності, які принесла з собою жовтнева революція. Тільки шляхом упертої, серйозної культурно-політичної роботи в самій гушавині робітничо-селянських мас можливо розірвати ці духовні, найбільш страшні пута рабства, котрі виковувались в глибині віків протягом дуже довгого часу, і натомість витворити в масах клясову свідомість і певну пролетарську ідеологію.

Зміст позашкільної освіти надзвичайно широкий: він повинен бути накреслений в межах від навчання простій, технічній грамоті до наукового викладання підвалин марксизму. Таку школу треба прикласти до кожного робітника й селянина, щоби зробити його свідомим і здатним до творчого будування нового державного й громадського життя, де треба виявити надзвичайний організаційний хист і велетенську працездатність.

Все радянське будівництво провадиться в сучасний мент під гаслом запеклої боротьби, бо буржуазія й гинущий капітал не можуть погодитись віддати до рук пролетаріату владу і все награвоване нею під час їх панування життєве добро. Зараз пролетаріат зібровою в руках мусить боронити всі здобутки комуністичної революції від хижачьких намірів всесвітньої буржуазії потопити в крові робітників і селян всі їх революційні завойовання. Необхідне надзвичайне напруження сил, величезна революційна тривалість, щоб подолати останні змагання капіталу відновити старий лад життя. Особливо треба вимагати цього від робітників й селян України, яка історичними обставинами жи́тя являється ареною боротьби пролетаріату з буржуазією, або праці з капиталом. Тому на Україні в сучасний мент перед позашкільною освітою повстають серйозні бойові завдання зміцнення радянського устрою життя і захисту республіки від контр-революційних наступів і ворожих куркулівських і бандитських повстань. Від позашкільників в великій мірі залежить сила того опіру, який пролетаріат ставить проти контр-революційних хижачьких наскоків, бо своєю пропагандською працею вони освітлюють політичне становище, показують пролетаріатові його політичні завдання і цим самим повертають його на шлях свідомої клясової боротьби, а елемент свідомости — це є єдиний чинник перемоги!

В таких випадках масової агітації і пропаганди, коли треба вплинути на почуття великої кількості людей, коли треба захопити цю людність єдиним пориванням і кинути її на героїчні вчинки — величезну роллю в цьому відіграє художня пропаганда. Народний театр, кіно, музика, народні співи — все це робить надзвичайне вражіння на душу простого неосвіченого чоловіка, який більше відчуває серцем, ніж розумом; тому всі ресурси художньої пропаганди треба вважати за могутні засоби позашкільної освіти.

Старий театр, взагалі старе мистецтво, яке існувало для розкоші і естетичного задоволення пануючих клясів, цілком чуже і незрозуміле для працюючих, повинно зараз уступити місце молодому пролетарському мистецтву, яке являється наслідком художньої творчости самого пролетаріату. Щоби цю реформу в галузі мистецтва здійснити на ділі, треба передати до позашкільних інституцій всі засоби художньої пропаганди, зробивши їх неодмінним атрибутом позашкільної освіти.

В часі війни перед нами повстають з надзвичайною гострою питання державного будівництва. Народне господарство до щенту зруйновано імперіалістичного й горожанською війною й перед пролетаріатом стоїть надзвичайно складне й тяжке завдання збудувати власними силами нову соціалістичну систему народнього господарства на цій руїні. Потрібно негайно утворити цілу армію свідомих кваліфікованих робітників з рядів пролетаріату і селянства, аби розв'язати питання економічного відбудування республіки. В

даному разі виступає на перше місце професійна позашкільна освіта, тільки за допомогою кетрєї можли во розв'язати грандіозну проблему індустріального відродження країни.

В умовах сучасної української дійсности особливої ваги, особливого значіння позашкільна освіта набирає на селі, де ще й досі в багатьох місцях, користуючись неспівомістю населення, панує куркуль. Незаможне селянство, об'єдане в міцні організації комнезаможі, при відповідно поставленій політичній роботі, швидко уявляє свої класові інтереси й колективною організованою силою нищить куркулів і бандитів. Процес розсілення села, процес опанування незаможного селянства над куркулями, від чого залежить саме поширення комуністичної революції на селі, знаходиться в прямому зв'язку з відповідною постановкою справи позашкільної освіти. Такі чергові питання радянського будівництва, як проведення земельного закону, продовольча розкладка, мобілізація й д. т. можуть бути успішно вирішені не шляхом примусу при допомозі озброєної сили, а лише через правдиве освітлення перед селянством всіх заходів і законоположень радянської влади.

Наше селянство, якого жовтнева революція майже ще не торкнулась, вимагає елементарного, самого початкового політичного виховання, без чого революційний рух на селі завше буде в занепаді. Все це примушує позашкільників звернути зараз особливу увагу на село, поширивши на нього свою політичну роботу.

Позашкільна освіта є справжній двигун, душа пролетарської революції. Політичні полі, які визначають шлях революційних рухів, відбиваються на методах і напрямку позашкільної освіти. Сьогодні республіка, скажемо, під загрозою білогвардійських банд, і позашкільна освіта одразу стає виключно бойовою агітацією й пропагандою визвольного характеру; згодом фронт відсовується й на позашкільну освіту покладаються завдання мирного будівництва, де крім політичного виховання потрібна також серйозна чисто культурно-освітня робота, яка підвищує загальний рівень розумового розвитку людности, без котрого не можуть бути додержані принципи міцного пролетарського самоврядування. Аби пролетаріят мав змогу керувати своїм державним життям, у нього повинна бути певна розумова підготовка, певний державний хист. Через позашкільну освіту вже утворено й буде надалі підготовлено цілі кадри гарних свідомих і цілком придатних до відп. відальної радянської роботи представників пролетаріату й селянства. В системі позашкільної освіти загально-освітні елементи складають лише підмурок, на якому закладається величча будова політично-громадського виховання робітничо-селянських інтересів, тому було б цілком помилково в позашкільній освіті провадити стилі культурно-освітню роботу поза політичним вихованням. Така позашкільна освіта, претендуюча на аполітичність, цілком не життєва й зовсім не допустима в радянській республіці.

Кожен працюючий повинен приймати активну участь в будівництві комуністичного ладу життя. Кожен робітник й селянин повинен бути свідомим й активним учасником комуністичної революції, почиваючи себе членом єдиного колективу працюючих всесвіту. Досягнення цілковитого об'єднання пролетаріату всього світу на ґрунті загальних його класових інтересів з являється наслідком відповідно поставленої справи позашкільної освіти. В такому розумінні смислу й завдань позашкільної освіти вона уявляє собою пропаганду ідей комуністичної революції, і кожен політичний й громадський діяч радянської ідеї публіки є в той же час і позашкільник. З другого боку, кожен позашкільник фахівець повинен бути також політичним й громадським обітником в широкому розумінні цього слова.

Свідома чина пролетаріату, захопивши владу в свої руки, висунула поперед усього позашкільну освіту, бо цілком слушно вважає її на єдиний

спосіб за єдине знаряддя, яке дасть змогу весь пролетаріят поставити на шлях активної участі в революційному рухові, початок якому поклав червоний Петроград в м. жовтні 1917 р.

Позашкільна Освіта на Україні в сучасний мент.

Тези тов. Левитського, ухвалені Всеукраїнською Освітньою Народою в Харькові в серпні 1920 р.

1) Позашкільна освіта, яка охоплює маси пролетаріату й селянства, являється єдиним способом зміцнення й переведення в життя принципів комуністичної революції

2) Буржуазія під час свого панування навмисне облишила пролетаріят без самої елементарної освіти, аби не дати йому можливості дійти до розуміння його класових інтересів, що неминучо поставило б його на шлях комуністичної революції.

3) Наслідком імперіялістичної війни з'явилось стихійне повстання працюючих, яке повалило капіталістичний устрій життя в Росії і на Україні, утворивши соціалістичну республіку на чолі з Радянським Урядом.

4) Знищення капіталістичного ладу, який тримав робітників і селян в путах економічного і духовного поневолення, зробило колишніх рабів господарями власного життя.

5) Для поневолених мас, вчорашніх рабів, які існували в межах мінімальних життєвих можливостей, приписаних буржуазними законами, після пролетарської революції відкрились безкрайні перспективи соціалістичного життя на підставах рівності й загально-людських прав на вільне, незалежне одного від другого класу існування.

6) Аби повставший робітничий клас зміг, міцно стоячи на ґрунті диктатури пролетаріату, дійти до здійснення свого історичного завдання—утворення постійного соціалістичного ладу життя у всесвітньому масштабі, необхідно повести в широких робітничо-селянських колах глибоку комуністичну пропаганду ідей соціалістичного будівництва, що сприятиме підвищенню масової класової свідомості й витворенню пролетарського світогляду.

7) Тільки озбрєні силою розуміння суті сучасної комуністичної революції повставші робітники й селяне зможуть утримати в своїх руках владу, остаточно розірвавши тяжкі кайдани соціально-економічного й головним чином духовного (внутрішнього) поневолення.

8) Перетворення кріпацької психології здавна пригноблених мас в пролетарську свідомість вільних громадян соціалістичної республіки, здібних і до колективного будування нових підвалин суспільного життя й накреслення самих шляхів цієї комуністичної творчості—це є сутність сучасної позашкільної освіти, котра таким чином уявляє собою політичне виховання в душі комуністичної революції дорослих мас населення.

9) Загально-освітні елементи в системі позашкільної освіти відіграють лише підсобну роль, як певне ґло, на якому розв'язується грандіозна проблема комуністичного виховання мас.

10) Досягнення кінцевої мети пролетарської революції, а саме—утворення всесвітнього комуністичного ладу життя шляхом охоплення й політичного впливу на всі верстви населення, шляхом знищення при допомозі організованого пролетаріату всесвітньої буржуазії,—це є ідеал позашкільної освіти в соціалістичній республіці.

11) Позашкільна освіта, відбиваючи на собі багатокольорові прояви життя, які під час революційного руху змінюються з надзвичайною швидкістю, по своїм методам повинна бути ударною й гнучкою.

12) Зараз маємо лише два напрямки позашкільної освіти: а) бойова комуністична пропаганда за остаточне визволення мас від капіталістичного поневолення і в) провадження радянського будівництва серед пролетаріату й селянства.

13) Під час загрози з боку білогвардійщини, яка не один раз давалась нам в знаки, позашкільники повинні всі засоби позашкільної освіти направити на піднесення населення на героїчну боротьбу за тяжкою ціною здобути пролетарське право своє. В такі часи вся увага з'осереджується на питаннях тилу й фронту.

14) Під час мирного існування республіки позашкільна освіта закладає міцні, глибокі підвалини соціалістичної культури, виводячи пролетаріат на широкий шлях комуністичного будівництва власного державного життя.

15) Тільки через позашкільну освіту можна утворити певний пролетарський світогляд колишніх рабів—робітників і селян, показавши їм шляхи вільного існування й спільної для всіх обов'язкової праці.

16) Позашкільна освіта веде доросле населення по шляхам досягнення ідеалів комуністичного устрою життя, використовуючи методи агітації й пропаганди переважно перед тими освітніми системами, які разраховано на довгий термін, як, наприклад, школи.

17) Художня пропаганда в загальній системі позашкільної освіти відіграє надзвичайно велику роль, як могутнє знаряддя масового впливу й захоплення пролетаріату тими чи іншими ідеями. Пролетарські—театр, музика, співи, впливаючи безпосередньо на почуття натовпу, викликають у його волю до колективної творчості, що виявляється першою й головною вимогою комуністичної революції.

18) Конкретно позашкільна освіта провадиться через агітпункти, клуби, просвіти, хати-читальні, бібліотеки, театри то що.

19) Позашкільна освіта має на увазі повну самодіяльність мас і провадиться спільно зо всіма установами Радянської республіки, в яких працюють робітники й селяне.

Резолюції в справі позашкільної освіти, ухвалені на 2 всеукраїнському освітньому зїзді в серпні 1920.

Заслухавши доклад тов. Левитського про позашкільну освіту, збори ухвалили слідууючу резолюцію:

1) Позашкільна освіта має переважно зміст комуністичної пропаганди, при допомозі кстрої провадиться серед населення культурно-політична робота по витворенню пролетарської свідомости у мас і пристосування їх завданя—утворення комуністичного устрою життя.

2) Позашкільна освіта, відбиваючи на собі всі відміни життя, вимагає від своїх керовників повсякчасного й серйозного аналізу політичного стану й розуміння чергових завдань радянського будівництва.

3) В умовах української дійсности на позашкільну освіту в сучасний мент покладаються чергові завдання бойової агітації проти контр-революційних наступів на Україну, боротьби з куркулями та бандитизмом, переведення радянського будівництва.

4) Всі ці завдання можуть бути здійснені шляхом знищення кріпацької й дрібно власницької психології нашого селянина й утворення натомість певного пролетарського світогляду й клясової свідомости.

5) Позашкільна освіта повинна вести до повного обєднання робітників та селян на охорону їх клясових інтересів.

6) Крім з'ясування перед працюючими їх класових інтересів, на позашкільну освіту покладається також виховання у них волі й активізму до безпосередньої участі в комуністичному будівництві державних форм суспільного життя.]

7) Разруйноване імперіалістичною та горожанською війною народне господарство потребує героїчних зусиль з боку всіх громадян радянської республіки для свого відновлення, тому позашкільна освіта має на увазі підготовлення в найкоротший термін численного кадра кваліфікованих робітників, а також підвищення кваліфікації звичайних фабрично-промислових робітників.

8) В кінцевому висновку через позашкільну освіту переводяться до життя великі ідеали гуртування й організації пролетаріату на ґрунті його класових інтересів і обов'язкової для всіх громадян праці, які висунуто жовтневою революцією.

9) На долю революційних елементів українського народнього вчителства перепадає видатна й почесна роль бути провоцирами позашкільної освіти й сприяти, таким чином, визволенню працюючих від духовного й соціально економічного поневолення, яке ще й досі висить над ними, як спомин проклятого капіталістичного режиму.

Ударні питання професійної освіти *).

(Зміст реферату Наркомосвіти України тов. Григорія Гринька, виступаючого на Всеукраїнському Харківському освітньому з'їзді 21. VIII. 20).

Світова війна розрушила в основах весь господарський, економічний світовий апарат. Зокрема в Європі ми переживаємо повний розвал економічних форм капіталістичного строю, так що сьогодні він являється доконаним фактом. Одинокий вихід, одинокий рятунок з цієї руїни світа і людей, є шлях переходу з капіталістичних форм продукції і консумції в форма комуністичного строю.—На фоні цієї руїни, цієї господарської розрухи першим ударним завданням є витворення висококваліфікованих робітників—цебто головною основою соціального виховання мусить бути професійна освіта.

На цьому становищі станув ясно III з'їзд Профсоюзів, який вважає його єдиним шляхом рятунку перед повною економічною руїною. Ця основна проблема мусить бути розв'язана шляхом відповідної організації професійного виховання. Вона винесена на бурливіх хвилях революції, її зродила руїна економічного життя, це питання життя!

Тому професійне виховання мусить стати основним питанням пролетарського перевороту. Це не є похід проти культури, це не ворожий наступ на рівень інтелектуального розвою людини, це лиш безусловна konieczність підготовки висококваліфікованих робітників—професіоналів. Ми входимо у взаємодію відношення загальної освіти і професійної освіти, ми бачимо її могутню вартість і безусловну потребу під теперішню хвилю.

Для неї, для її поширення ми мусимо кинути всі наші сили, весь розпорядимий матеріал, всі гроші, средства і людей.

Під цим кличем мусимо провадити піднесення рівня професійного виховання.

*) Редакція друкує зміст реферату тов. Григорія Гринька, вважаючи його незвичайно важним з огляду на певність способу поставлення і актуальність теми.

Не трудова школа II ступені, не інтелектуальна освіта, не фабрикація інтелігентщини, але професійна освіта.

За цю професіоналізацією освіти, в противенстві до загально освітніх тенденцій II ступені трудової школи висказалися також з'їзд Совнархозів і Профсоюзів.

Діагноза пролетарських організацій годиться з пропонованою Наркомсвітою шляхом професійного виховання.

В цей спосіб доходимо до погляду, що справу освіти на Україні мусимо поставити на степінь професійної освіти.

Загальна освіта мусить уступити місце професійній. Це питання одержує для українських відносин всі відзнаки ударности. Економічно-господарча руїна виступає на Україні много гострійше, як в Росії. Україна переживає три роки важких потрясень, змін влад, окупації і кріз. На Україні потреба висококваліфікованих робітників є незвичайно пекучим питанням дня, яке жде свого найбільше рішучого налагодження. Будуючи на Україні освітню систему, спитаймо, який досвід з II ступенями трудової школи, які успіхи дала вона в Росії. Ми сьогодні, по трьох роках революції, можемо будувати, опираючися на трьохлітню майже освітню працю. Що ми бачимо там? Середня школа стала запереченням своєї ціли, чи вдоволена вимоги, чи розв'язала всю проблему педагогії і освіти трудова школа II ступені в Росії? Вона дає нам знова лише великий баяст інтелігенції, не підготовленої до практичного життя, яка при зміні відносин не знає, як собі дати раду в життю. Ми мусимо пірвати з гіпнозою давньої вартости освіти в формі середньої школи і її дочки—II ступені трудової. Це буржуазна ідеологія, це мілко буржуазний гіпноз. Досвід Росії каже нам шукати нових шляхів, нових ідеалів, каже нам оминати ці небезпечні місця, які творять труднощі для II ступені трудової школи в Росії, і рівночасно, мусимо приміняти освіту до цих льокальних відмінах відносин, в яких опинилася Україна. Шлях трьохлітнього досвіду каже нам шукати нових доріг, нових шляхів, а рівночасно потреба дня, шукання висококваліфікованих робітників, їх підготовка веде нас до професійного виховання, як одинокого способу рятунку проти економічного розвалу України.—Цей спосіб, цей шлях подає нам наша схема *). Вона подає нам нову програму, нову школу, з'організовану так, що загальна освіта стає на поміч професійно-технічному, щоб основою його стала підготовка висококваліфікованих робітників.

Головний закид, який видвинуто проти цієї схеми, є питання: яка буде ваша школа молоді? Ви прогнали загальну освіту, ви хочете мати виключно робітників з індустріально технічною і сільсько-господарчою освітою. В цій плоскості вся відповідь і проблема зводиться до питання: Нам потрібно висококваліфікованих робітників. Їх нема! Що легше доповнити: чи загальну освіту професійною, чи на відворот, кого легше виховати: чи в загально-освіченого чоловіка доброго професійника, чи легше добром професійному, висококваліфікованному робітникові здобути загальну освіту. Відповідь виходить в користь професійника, себто в користь професійної освіти або нашої схеми.

Розвиваючи льогічно хід наших розумовань, доходимо до слідувочої консеквенції: Треба закривати вищі школи і школи II ступені і всю увагу звернути на розвій і організацію професійного виховання, яке під сьогоднішню хвилю є далеко важнійше. І доходимо до наших послідніх консеквенцій. Ми будемо змушені організувати школи підвійного типа:

1. Дитячі дома (в найширшому розумінню).

*) Дивись: Гр. Гринько. Чергові завдання освіти на Україні. Схема II.

2. Загальні технічні школи, які обіймають всі області народного господарства і є основою економічного розвитку, даючи висококваліфікованих робітників.

В цій проблемі, в цьому поставленню питання нема тої неясности, що в соціальному вихованню. Ми тут знаємо, що ми хочемо, наше завдання, потреба точно означена: висококваліфікований робітник. І в цьому напрямі, в справі їх підготовки висказалися дуже точно і обговорювали їх необхідну потребу оба з'їзди: 1) Профсоюзів, 2) Совнархозів.

Саме життя, потреба хвилі, поганий досвід, зроблений середньою школою, яка фабрикує нездібну до практичного життя півінтелігенцію, веде нас до професіоналізації виховання і освіти, дає йому перше місце перед загальною освітою. Життя вказує шлях до політехніки, як фабрики висококваліфікованих робітників, але шлях до неї іде через „професійну школу“, яка має і мусить заступити загально освітню, непрактичну трудову школу II степені.

Схема — це лиш тенденція, напрям, ходить о ідею, а це є вона: оволодіти економічно-господарчою розрухою, піднести країну с повного занепаду фабричної продукції, відбудувати сотки розруйнованих заводів і кинути до виповнення цього ударного завдання, на цей фронт розрухи і руїни численний кадр висококваліфікованих робітників.

Цей шлях професіоналізації освіти поведе нас до здійснення тих широких завдань відбудови краю і професійних організацій, які нарисував III З'їзд Союзів.

Харьків, 21. VIII. 20.

К. Калиненко.

Професійно-технічна освіта, як основна база всієї освітньої системи.

Середь інтелігенції дуже поширена думка, що школу можуть будувати аполітичні люде, і що взагалі шкільне діло—діло аполітичне.

Завжди у всі часи школа була могутнім засобом в руках держави для підготування собі ідейно і практично підготованих робітників, які здійснювали державні завдання у всіх галузях господарчого і політичного життя. Позаяк усяка держава є організація панування одного класу, над усіма іншими, то і весь напрямок школи, її шкільні плани, її методи навчання, склад учнів, все це пристосовується до вимог і завдань класу, який є пануючим в даній державі. В сучасний мент коли почалася велетенська боротьба двох світів, двох основних класів—буржуазії і пролетаріату, може бути і дійсно існує лише два типи держав-держав буржуазна (конституційна чи парламентарна монархія, або демократична республіка) або держава пролетарська-радянська республіка.

В першому тині держав пануючим класом являється велика або дрібна буржуазія, або коаліція великої і дрібної буржуазії. Цей клас буржуазії тримає в своїх руках і господарство і військо, в її класових інтересах організується і провадиться народня освіта.

В пролетарській державі пануючим класом являється пролетаріат і незможне селянство. Пролетаріат та незможне селянство організує господарство і військо для знищення свого класового ворога—буржуазії великої та дрібної, як шляхом експропріації буржуазії та організації господарства у суспільненого так і шляхом насильства військового. Також панучий класа пролетаріат організує народню освіту так, аби підготувати таких робітників,

які змогли б здійснити економічне і політичне панування пролетаріату і які будуть творцями нового комуністичного життя, без холопа і без пана.

В пролетарській державі нема експлуататорів, які живуть чужою працею, нема рабів, які працюють на других. Усі повинні працювати, усі повинні мати підготовку до своєї професійної праці. Як буржуазна школа давала через довгу словесну школу „освічених панів“, білоручек, владарів життя, так пролетарська повинна дати робітників і організаторів різної кваліфікації для будівництва нового суспільного ладу, ладу комуністичного, де одночасно робітник являється господарем і господар робітником.

Нема школи і не було ніколи шкіл, які б своєю організацією, метою навчання не були б наслідком певної політики держави, це б то того класу, який є пануючим в державі. Шкільна справа—справа політична і шкільні робітники роблять діло великої політичної ваги.

Завжди радянська влада в окремі періоди пролетарської диктатури ставила собі найагальніші ударні завдання і скупчувала над цими завданнями усі творчі пролетарські сили.

Ми стоїмо перед невідкладним завданням: організувати господарчий тилк для швидкої і остаточної перемоги над польсько-петлюрівською навалюю та врангелівською авантюрою. Згідно з цією метою визначається основний ударний напрямок освітньої політики в даний момент.

Коли ми хочемо одержати остаточну перемогу в сучасній велетенській боротьбі проти всесвітнього капіталу, коли ми хочемо опанувати всім апаратом виробництва, управління і організувати господарство на комуністичних підвалинах, ми мусимо звернути найпильнішу увагу на народню освіту і намітити, ясно і твердо, ті завдання, які покладені на органи освітньої влади сучасним періодом розвитку пролетарської революції.

Імперіалістична війна, горожанська війна майже до щенту зруйнувала народне господарство, велика кількість машин загублена, зносилась або зруйнована, машинне обладнання, яке ще мається, знаходиться в самому тяжкому стані. Сподівається на допомогу Європи і Америки в близькому часі ми не маємо підстав.

Значить, на довгі роки основним рычагом нашого господарства буде робітнича сила, і ми повинні організувати освітню справу так, аби ми могли в найкоротший строк мати величезні кадри кваліфікованих робітників у всіх галузях виробництва і організаційної праці.

Праця по народній освіті не може йти ізольовано від живих джерел пролетарської роботи; народня освіта повинна взяти саму активну участь в розрішенні чергових і строчних завдань радянського будівництва і оборони республіки. Чергове і невідкладне завдання—дати кваліфікованих робітників різного фаху і різних ступнів кваліфікації, бо за часи імперіалістичної і громадянської війни, багатьох евакуацій і реєвакуацій індустріальний пролетаріат на Україні поніс величезні втрати. Недохватка кваліфікованих сил приняла катастрофічні розміри.

Аби перемогти господарчу руїну, органи народної освіти повинні прийняти найширшу участь в цій черговій невідкладній роботі економічного фронту боротьби, перетворивши відповідним способом всю систему і весь напрямок своєї освітньої роботи.

До цього часу в напрямку освітньої політики в Росії і в нас на Україні помічалась подвійність. Бойовий лозунг єдиної трудової школи, попавши до рук дрібно-буржуазного вчительства і взагалі міщанської інтелігенції, втеряв свою революційну суть і на практиці виявився, як спроба перетворити старшу класи існуючих загальноосвітніх середніх шкіл в загальноосвітню трудову школу 2-го ступеню.

Всім відомо, що з цієї спроби нічого не вийшло. Трудової школи 2-го ступеню, дійсної трудової школи, організованої з старших класів гімназій і реальних шкіл, нема.

Старші класи середніх шкіл, які чомусь називають тепер 2-м ступенем трудової школи, де вчаться юнаки майже виключно з заможних шарів населення, ця школа з безнадійно консервативним педагогічним складом не має жадного життєвого змісту, бо вона є відірвана від загально-корисної суспільної продукційної праці.

Ніякі спроби перефарбувати цю словесну схоластичну школу в трудову не будуть мати успіху, і цю школу треба зліквідувати, бо готувати інтелігентів-білоручек з сумнівним „загальним розвитком“, не пристосованих ні до якої продуктивної праці, зовсім не в інтересах пролетарської держави.

Другий напрямок освітньої політики йшов через професійно-технічну освіту. Цей шлях складається з ряду концентрів. Кожен концентр дає певну ступінь кваліфікації—кваліфікований робітник-виконавець, технік або майстер, інженер спеціаліст.

Ця подвійність напрямків освітньої системи є наслідком мовчазного визнання існуючого зараз шкільного устрою, це є наслідок ілюзорної ідеї загальноосвітньої школи „від дитячого саду до університету“, школи, відірваної від практичних завдань в межах певного строку. І в інтересах пролетарської держави на Україні цій подвійності в напрямку освітньої роботи зараз полужено край.

По схемі народньої освіти У. С. Р. Р., виробленій Наркомосвіти т. Гринько, професійна освіта являється не надбудівлею над загальноосвітньою школою, не додатком до неї, а основним джерелом всієї системи освіти.

2-й ступінь загальноосвітньої школи, який дає буцім то загальний розвиток, ліквідується. Вся освітня робота з юнаками, шкільна і позашкільна, будується на базі єдиної системи професійної освіти. Юнаки, які пройшли систему соціального виховання (від 8 до 15 рок.) і які вже виявили певний нахил до тої чи іншої практичної діяльності, вступають до професійної школи певного фаху.

Цей шлях професійної освіти складається з ряду концентрів. Кожен концентр дає певний ступінь кваліфікації. Спеціалізація в напрямку наукової творчости дістається в інститутах і академіях. Отже професійна освіта, в повній згоді з основними завданнями Радянської влади, є підвалиною і осередковим стержнем, коло якого будується вся освітня система. На справу професійної освіти, на підготування кваліфікованих робітників у всіх галузях виробничої і організаційної діяльності, буде організовано кинуті всі культурні і технічні ресурси.

Усі заходи, що до професійної освіти, будуть проводитись в повній згоді з виробничими завданнями і планами господарчих органів відносно потреб різного ступеню кваліфікації виробничої або організаційної діяльності. А тому вся організація освітньої влади будується на принципі представництва господарчих органів і профсоюзів. При Губнаросвіті і повітосвітах утворюються Колегії профосвіти з представників земвідділу, профсоюзу і совнархозу. Крім того, при наркомосвіті і його місцевих органах утворюються Ради профосвіти з представників совнархозу, земвідділу, наркомшляхів, профсоюзу, комсомолу, спілки робітників освіти, які збираються періодично.

Велика творча праця стоїть перед нами, робітникам освіти. Ми об'явили війну технічній безграмотности. Пролетаріят і бідне селянство мусить завоювати технічні знання. Ми повинні дати нові свіжі сили з пролетарів міста і села, котрі замінять цих кваліфікованих робітників, які загинули в революційній боротьбі, або одійшли від виробництва. Це величезне завдання ми можемо виконати, коли ми притягнемо до роботи робітничі маси, організовані в профсоюзи. Центр уваги ми повинні кинути на село. Там повна

відсутність кваліфікованих сил по всіх галузях. Там велика темрява. Радянська влада ще мало дала незаможному селянству що до освіти.

Хай же ні одно селянське або робітниче зібрання або зібрання робітників освіти не проходить без обговорення справи професійної освіти, хай всі профсоюзи, всі господарські органи проявлять широку ініціативу в справі організації курсів і технікумів. І в кінцевім результаті ми переможемо і цією перемогою покладемо і свою цеглину в будову нового світу, панування праці, ясного світу комунізму.

II. Мистецтво.

А. Луначарський.

Початки Пролетарської естетики.

Чи може бути окрема, класова естетика?
Розуміється, що може.

Чи є на світі освічена людина, котра буде заперечувати існуванню окремих естетик у різних народів. Потрібний дуже високий ступінь культурного розвою, щоби виробити в собі здібність находити красу у всіх ви-творях мистецтва, і однако радіти на вид якогось ідола, якогось дерев'яного бога-фетиша, Мільоської Венери або статуй Бурделля.

Годі рішити який погляд точніший. Чи погляд історії мистецтва, який у всіх естетиках різних народів і століть бачить лиш поодинокі форми одної естетики, з собою незв'язані, суперечні, протилежні одна другій,—чи погляд людини, відданої своїй творчості—стилю, яка вже означила свій естетичний смак, і відноситься вороже до всіх форм чужого. І байдуже, чи цей погляд, чи другий, ми знаємо, що не тільки різні народи різно розуміють красу жінчини, красок, форм, в різний спосіб оформлюють своїх богів, свої ідеали, але що різні доби змінюють свій естетичний смак і переходять в просто протилежні його цінності.

І коли придивимося, чому змінюється естетичний смак, то побачимо, що причиною цього явища є переміни в економічній структурі, взагалі переміни в степенях ділання одного або другого суспільного класа на культуру. В де яких випадках це явище виступає дуже якими красками. І тепер, приміром, дуже бисто завважає, що базар з товпами народу в пестрій одіжці, з вереском, крамом, сміхом, голосом дудок, риком худоби, криком торгуючих викликає у простого чоловіка п'яно-веселий настрій. Навпаки, інтелігент, після Гетого, найде краски крикливими, рух виром, що томить і морочить голову, шум нетерпимим і вульгарним, і крім болю голови ніякого гарного вражіння не винесе. І навпаки інтелігентський, чепурний баль з костюмами, його краски і стиль будуть для парубка або сільської дівчини безглуздими і чудними. Чернишевський з рівною бистротою зазначає, що ідеали жіночої краси для селянина і інтелігента дуже різняться між собою. Інтелігенті, аристократичні люди, каже Чернишевський одушевляються маленькою рукою і ногою. Що це значить? Це дегенерація, збочення, паразітизм, явище, яке деякі воші змінює на мішочки без ніяких органів. Аристократична рука і нога—це початок атрофії тіла. Вони повинні викликати в здоровій людині нехіть, несмак. Навпаки, коли селянин шукає собі жінки, то питається здорова ця дівчина, чи ні, чи добра буде з неї робітниця, хазяйка, жінка і мати.

Повність тіла, фізична сила, буйні об'яви жіночости в природному розумінню—це прикмети, на які він буде звертати свою увагу, їх буде він шукати.

Ми бачимо на цих прикладах противности різних суспільних слоїв, різкі різниці в оцінюванні естетичних вартостей.

Пригляньмося тепер до якої історичної події. Чи ж не бачимо, як золотисті купідони на дорогоцінних, стильових меблях, на гобелінах в часу Рококо, являються добродушними міщанами Греза, як також ще більше сухими, стильовими в своїх нарисах, скромних в вигляді патріотів Греції і Риму, який так полюбив революційний живописець Давід.

Кожний клас несе з собою свою естетику, коли він лиш має картину свого життя, спосіб оформлення дійсности, і свої ідеали.

Розуміється, що годі порівнювати взагалі буржуазію і пролетаріят. Буржуазка естетика—це естетика біржі, торговців, фабрикантів. Крім цієї естетики існує ще смак уміркованого, питомого аристократизму старого типу, витончений, розвинений, часто розхляпаний, часто брагородний і високий смак інтелігентних спеціалістів, вульгарний і грубий смак міщан і др.

Пролетаріят не мав ще нагоди виявити себе в великих творах мистецтва, в творенні нових форм життя, він ще не показав свого естетичного обличчя. Його за довго держали так би сказати в сутеринах-підвалах культури, в які не доходили соняшні проміння творчости і в яких не могли родитися ніякі естетично-мистецькі ділання на культуру.

Але це, чого можна було ждати безпосередньо, що висказалося в деяких творах, які мають рішучо прелетарський характер, написаних інтелігентами, що слівчували і жили прелетарським рухом, або мистцями-робітниками, це виявляється дійсними творами прелетарської естетики і мистецтва, які бачимо на весняних ще нивах радянської, російської культури.

Пролетаріят виявив також своє естетичне обличчя в деяких творах давніх класів і груп. Буржуазно-технічний імперіалізм дав відомі поеми в честь машин і великої індустрії в роді романів Келлермана, він веде нас на шлях прелетарської поезії в честь машини і фабричної продукції. Лиш капіталісти розуміють машину як механічний прилад і не розуміють, що це помішниця чоловіка і велике приладдя творення нових форм суспільної справедливости.

І дійсно, Келлерман і Гастав близчі собі, як той або другий до ступників поетичної творчости в Толстовському розумінню, цеб то вишуканому, старинному, або до міщан з їх дрібненькою сентиментальністю, яка гачить в машині лиш грозу, жах, лоскоть і гук.

З другої сторони в деякій мірі прелетаріят стається свояком-рідним з анархо-романтичною інтелігенцією революційної доби, а часом доби реакції. В першому разі громадою, в другому одинцем інтелігентні мистці протестували рішучо проти грубої дійсности політичних умов, кпили злобно з паляючого класа, і закликали поневоленних до бунту і повстання.

Але в цих інтелігентських творах звеніла деяка брехлива нотка, деякий ступінь істеризму і відірваного від життя ідеалізму.

На цьому місці творить прелетаріят свої військові пісні, вносить в них більше життя і віри в себе, і в обряж будучого, коли прелетарський пост дає його форми, прелетаріят дає більше простору, спокою і колективного щастя.

Є виїмки між інтелігентними реалістами, які дуже рідко, суворо, з чуттям і сльозами малювали життя бідноти, з його стремлінням прелетаря висказати всю правду, все горе його життя під гнетом капіталістичного ладу.

Але тоді, як інтелігент іде шляхом натураліста, слідами Золя, або розніжується над описаним горем, прелетаріят вносить свій холодний гнів, характеризуючий мистця не як спокійного обсерватора-глядача, але як воїна, як борця.

Можливе, що найбільше прелетарським, найбільше йому питомим буде колективний тон в його творах. І тому я назвав між інтелігентами красним

родом тип інтелігента-творця анархо-романтика. У інтелігента є все нахил до індивідуалізму, робітник відчуває більше масу, по ясно зрозумілих причинах. Робітничі поети будуть поетами мас. Вони вже зачали для мас складати свої пісні, все для них і через них. Цю питомість, всю оригінальність своїх рис аж тоді зможе пролетаріят висказати, коли він зачне будувати свої палати і оселі, буде вкривати фресками великанські мури, ставити цілі громади статуй, коли забренять в його царстві звуки нової музики, буде збиратися в гігантські ігрища, в яких і мистець і міщанин стануть одною ідеєю.

Тоді нариси колективної творчості, на яких розвій складалися віки капіталістичного пекла, виступлять з цілою силою і основою, глибоким змістом пролетарського мистецтва стануть: любов до науки і техніки, широке відчуження будучого, які на тлі колективного розуміння світа і колективної творчості здобудуть нечуваний розмах і ще сьогодні незрозумілу глибину.

Така є в загальних нарисах естетика пролетаріята.

Йосиф Гріх.

З циклю „З дороги“.

Перед мною...

(Над Дніпром в часі весняної повені на Володимирській Форці).

Перед мною величних хвиль
Безмежний степ,
Перед мною могучих діл
Крилатий лет.
Кругом мене змагань і сил
Невпинний хід,
Кругом мене правіків схил,
Творчість століть.

Світе колишній,
І ти гордий, новий!
Стаюсь Тобою
В безмежах простору,
Духом величний,
Я згину з Тобою,
Коли не стане,
Ні сили, ні стону...

Світе колишній,
Будучого мріє!
Хочу в просторах
Судьбі на злогін,
Пізнати сили,
Як доля шаліє,
Змагань природи
Всесильний гін...

Передо мною величних хвиль
Безмежний степ,
Перед мною могучих діл
Крилатий лет.
Кругом мене змагань і сил
Невпинний хід.
Кругом мене правіків схил,
Творчість століть.

Київ, 5, IV. 1920.

М и с т е ц т в о .

Гей, при Тобі,
Бліднуть зорі,
І шезають
У просторі.

Гей, при Тобі
Думи хорі
Стають буйні
І здорові.

Гей, при Тобі,
Сон шезає,
Він десь в далі
Пропадає.

Гей, при Тобі
Чар вертає,
Сонце радість
Воскресає.

Гей, при Тобі
В тихі ночі
Дива бачуть
Мої очі,

Наче громи,
В темі півночі
Будять духа
Твої очі.

Київ, 8. VI. 1920.

Гей, при Тобі
Вік минає
Наче хвиля—
І вертає,

Наче буйна
Морська хвиля,
Сон упоєнь,
Божевілля.

Гей, при Тобі—
Проч всі неба!
Годі! Вас вже
Не потреба,

Ідіть собі
В край Ефеба,
Ви, буденні,
Нудні неба!

Гей, при Тобі
Ясний південь,
Щастя свято,
Мрій Великдень.

Гей—при Тобі,
Крил не треба,
Бо Ти велич
Прометея!..

Ж и т т я .

Безмежний степ,
Дростір, безкраї
Кругом лиш горе
І печалі,
Отсе: життя!

Бурливий степ,
Гудить вітрами,
Терпить людина
До безтями,
Отсе: життя!

Орлиний лет
І вир хаосу,
Ведуть людину,
Голу, босу,
Отсе: життя!

Високий лет
І дум простори,
Найде людина?
Ні—ніколи!
Отсе: життя!

Київ, 16. VI. 1920.

Гей! Сонця блеск,
Всі світла чари,
Недолі, вири,
І примари,
Отсе: життя!

І зорів блеск,
Ясні зір очі,
Безсонні, дикі,
Мрачні ночі,
Отсе: життя!

Сон гордих дум,
Ідей змагання,
Нервів безсилля
І ридання,
Отсе: життя!

Скитальчий ум,
Дух—шлях Енея,
Всі дикі муки
Прометея,
Отсе: життя!

З а г и б а т и .

Загибати, загибати,
В глухій тюрмі,
Марно спати,
Крати, крати, духа рвати,
І з вітрами
Десь ридати.

Загибати. Загибати.
Чорні думи
Розвивати,
Власні нерви з туги рвати
І в відчаю
Пропадати.

Київ, 9. VI. 1920.

Загибати, загибати,
Власну долю
Проклинати.
Гей вертати! Гей вертати!
Буйним вітром
Даль верстати.

Гей вертати! Гей вертати!
Не нам в час цей
Загибати,
Гей вставати, мраки гнати,
І героїв
Душу мати.

С. Дністренко.

Червоний світ.

I.

ПРОЛЕТАРІ.

Вуха маєте?
Слух маєте?
То-ж слухайте!
Ми прийшли.
Наш прихід чуто.
Земля двигтять,
Хоч і не в залізі йдемо.
В руках тільки молоти маємо,
Молоти й серпи.
Мускули.
Мязи.
Мозолі.
.
Слухайте! Слухайте!
Ми давно почали наш похід.
Камінем камінь тесали.
Довбали печери:
Знайшли вогонь.
Зробили його, як ягня, покірним.
Перші почали розмовляти зо звірями.
З лісом одвічним.
З зорями.
Допитувалися в них дороги.
І йшли.
Стрічали бурі.
Стрічали негоди.
Поборювали їх.
Перші гукнули славу життю.
Хвалу природі.
Прийшли вільні.
Прийшли несковані.
Прийшли могутні.
Ви чуєте?

Ми йдемо невинно.
Значимо свій слід
Потом.
Добром.
Красою.
Закохані в красу.
Закохані в людську гідність.
У Дух закохані.
Простуємо до Правди.
Значимо наш слід
Муками.
Кровю.
Червоною кровю.
Білими кістями.
Що на них спочили всі чуда світу.
Китайська стіна.
Египетські піраміди.
Сади Семіраміди.
На наших кістках:
Атени, Рим, Париж, Петроград,
Акрополь, Колізей, Нотр-Дам,
Кольонський собор.
Альпійські тунелі, американські не-
боскреби, фабричні димарі наша пра-
ця зродила.
Ми дали напрямок річкам, вбрали
в береги океани, промостили шляхи
на недосяжні гірські шпилі.
Ми створили ваше щастя.
Ми—не мозолі тільки.
Ми—не стихія.
Ми—розум.
Ми—плян,

Ми—підстава,
 Ми—Христос,
 Маркс.
 Шевченко.
 Горький.
 Ви чуєте?
 Ми—краса.
 Ми—сила.
 Ми—все.
 Ви—ж наклали ярмо на
 нас...

Слухайте й розумійте!
 * * *
 Ми йдем.
 Бо таке веління закону.
 Ми йдем, щоб творити.
 Для всіх, всіх і всіх.
 На нашому шляху ваш добробут.
 Ми зруйнуємо його.
 Ярмо ваше скинемо з шиї,
 Кайдани піврвемо.
 Ви чуєте?
 Зруйнуєм.
 Скинем.
 Піврвемо!

Ми йдем* * *
 Нас—мільйони.
 Вас—горстка.
 В наших руках—серпи.
 Й молоти.
 На шиях—ярмо.
 На обличчях—голод.
 Ви в достатках купаетесь.
 Ви—ситі.
 То-ж слухайте!
 Слухайте голодних!
 Ми могутні,

Хочемо бути нескованими й ситими.
 Хочемо Правди.
 Не бажаємо в ярмі до віку ходити.
 Й скидаємо його.
 Й од цього руйнується ваш спокій.
 Від цього валяться ваші палаци.
 Від цього рвуться наші кайдани і
 брязкіт їхній ріже вам вуха.
 А ви—слухайте!
 Розумійте!
 Корітеся!
 Вступайте з дороги нашому по-
 ходові!

У Києві 13, VIII, 1920.

II.

КОМУНІСТИ ЙДУТЬ.

Серп і молот на наших прапорах.
 Палкий напис «Єднайтеся!»
 Єднайтеся усі п'ять частин світу.
 Встановляйте Правду.
 Визволяйтесь!

Ми йдем.
 Бо настав уже час нам іти.
 Зняти пожежу.
 Валити трони.
 Зганяти усмішки задоволення з круг-
 лих пик.

Припинити криваві гекатомби.
 Кривавими гекатомбами.

Не страшні нам ріки крові,
 Бо в морях її ми купались тисяче-
 літтями.

Не лякає нас топтання квітів,
 Бо не для нас вони посилали свої
 пахощі.

Не спинить нас смертельний крик,
 Бо він буде початком нашого три-
 юмфу.

Ми йдем, а ви нашої ході прислу-
 хайтесь.

Підхоплюйте наші співи.
 Ставайте під криваві прапори,
 Рушайте з нами до перемоги.
 Давайте початок новому життю.
 На троні садуйте Правду.

Ставайте охоче під криваві прапори.
 Ставайте одноставно.
 Ставайте міцно.
 Непохитно.

Разом гукніть бойовий оклик.
 І від нього впадуть фортеці.
 Твердині кривди.
 Від нашого вигуку іздрігнеться світ.
 Бо нас—мільйони.
 Бо ми—творці життя.

Ми довго не приходили,
 Хоч чули ваш стогін.
 Хоч бачили ваші злидні.
 Хоч боліли вашими стражданнями,
 Хоч піт ваш лився.

Хоч ярмо, на вас накладене, наші
шиї муляло.
Ми довго не приходили.

Ми йдем.
Бо час вже настав.
Бо чаша ваших страждань у щерть
наповнилась.
Бо виплакали ви вже очі.
Бо в німім одчаю стиснулись ваші
кулаки

До першого удару
По кривді.

Ви творили красу й не милувалися
нею.
Ви самі красою були і не знали
цього.
Краса була в ритмічних рухах ваших
трудоxих громад.
Краса була в Ваших м'язах.
Краса була в ваших зчорнілих об-
личчях.
Малювалась на ваших чолах у зморщ-
ках,
У ваших співах, в мовчанні, в про-
клонax вчувалась.
Ви-ж цього не знали.

Ми йдем.
Ми кличемо: «Вставайте, рвіте кай-
дани!»

Прогоняйте радощі з палаців,
Спускайте мечі на товсті шиї.
Багнетами пробивайте ожирілі серця.
Руйнуйте добробут тисячів.
Щоб дати його тисячам мільонів.
Щоб для себе його створити.
До цього вас кличемо,
До цього ми йдем.
Ідіть за нами!

Палаці!
Шовки!
Бриліянти!
Ми йдем, щоб у крові вас омити.
Щоб змішати вас з купою викоханих
грудей, білих ручок, товстих животів.

Ми йдем, щоб розмовляти з вами:
Залізом.
Крицею.
Ми йдем, щоб з вами боротись,
І побороти вас.
Щоб на престолі всесвіту посадовити
Правду,
Гарматами й кулеметами.
Ми йдем і кличемо:
Робітники варстату, молота и плуга!
Єднайтеся!
Рвіте кайдани!

В Києві, 11 серпня 1920.

III.

ЧЕРВОНИЙ СВІТ.

Червоне сонце вранці встане,
Верхівя лісу злотом вкриє,
Вогнем на землю вільну гляне
І люд визволений зогріє.

Нові співи залунають,
Слова нові скажуть люде,
Що зараз бога всі шукають,—
Тоді з них кожен богом буде.

На свято нове всі зберуться,
Величне свято праці й волі,
І в радощах життя зіллються,
Не знаючи лихой долі.

Червоне сонце,—кров героїв,
Тих, що до нього простували,
Світитеме над полем боїв,
Що меч на плуг перекували.

III. Професійний рух.

Володимир Гадзінський.

Орком.

З поворотом большевиків і радянської влади по відвороті поляків до Києва, виринула в Совпрофі на порядок дня справа професійного об'єднання робітників освіти і соціалістичної культури. Дотеперішні організації давнього учительства не могли вдоволити організаційних завдань і професійних ідеалів в часі панування радянської влади. Організація робітників освіти і соціалістичної культури мусіла піддатися загальним формам професійних організацій, прийнятих другим з'їздом профсоюзів, які вирости під хвилю революції, і відповідали б на території України широким революційним завданням ідеї професійного руху.

Давні „Союзи і Спілки“ утворилися як дрібно буржуазні учительські організації, які підлягали сильним взаємним антагонізмам, ідучи в площі вузьконаціональних стремлень і дореволюційних нез'ясованих класових інтересів. Спілки об'єднували, переважно сільське учительство, яке належало до народу, гнобленого царатом і були в дореволюційному часі більше демократичні, ніж Союзи, які гуртували головно городських учителів, як в своїх традиціях міщансько-інтелігентський, більше урядовий елемент. Крім цього, був ще в Києві „Союз служущих учебних заведений Києва“, якого членами були головно давніші „низші чини“ і які творили доволі свідому класову організацію людей, зачислених давнім режимом в категорію служби.

Всі ці організації своїми дрібно-буржуазними антагонізмами ослаблювали енергію професійного руху. Тому виступила негайна потреба зліквідування діяльності цих всіх організацій і зв'язання робітників освіти в одне професійне об'єднання.

Це завдання мав сповнити „Орком“, організаційний комітет робітників освіти і соціалістичної культури, іменований Губпаркомом і Профсоюзом в слідуючому складі:

Губнаросвіта	Гадзінський.
Профсоюз	Левік.
Учителі комуністи	Канчєєв.
Бувший Союз роб. освіти	Лукаш.
Губпарком	Пилипенко.
Селвідділ	: Михайлова.

Орком мав за своє завдання покінчити з різнобіжними організаціями „учительства“ в губерніяльному масштабі і мав підготувати в як найкоротшому часі Губерніяльний з'їзд робітників освіти для оговорення всіх професійних, освітніх і організаційних питань, які так численно виринули під хвилю революції, і які до цього часу були в своїх початках руйновані, по причині безнастанних змін влади на Київщині.

Орком наложений на нього завдання перевів після одної політичної лінії, диктованої вимогами пролетарської революції. Приказом з дня 10. VII-го розвязав Орком всі існуючі учительські організації, поборюючи на цьому шляху вузьконаціоналістичні, як також місцеві-провінціональні антагонізми „робітників освіти і соціалістичної культури“. Ці перепони йшли так з міщансько-націоналістичного, псевдодемократичного, українського учительства, як також в своїй більшості ще сильно старорежимного і реакційного російського. Виявився

також сильний класовий антагонізм і недовіря до „інтелігентів“ організації категорії служачих, які найдовше опиралися спільному об'єднанню.

Орком в своїй тактиці відносно широких кругів робітників освіти старався згуртувати вкруг себе всі демократичніші і революційні елементи, без огляду на національність і місцеві ріжниці (антагонізм між сільським і міським учительством).

Підготовка праці з'їзду і получена з нею перереєстрація членів в губерніяльному масштабі відкладалися через обильність всякої другої організаційно-технічної праці, через трудність звязку з повітами, а частинно через Всеукраїнський освітній Харківський з'їзд. На 20 серпня 1920 удалося тимчасово скликати Губерніяльну Наряду (звіт поданий в цьому журналі), яка дала інтересний матеріал з місць і деякі директиви і бажання ширших кругів робітників освіти відносно організаційної праці, стану освіти і підготовки Губерніяльного з'їзду на 1 жовтня 1920.—

Пова цими основними завданнями Орком і численними технічно-організаційними працями, Орком брав живу участь в освітній роботі серед молоді, громадянства і червоної армії, даючи зі своїх членів велику скількість інструкторів, лекторів, педагогів, агітаторів. В цьому напрямі йшов Орком в повному порозумінню з Губнаросвітою, Совпрофом, Політуправлінням XII армії і Наркомом України, мобілізуючи для потреб пролетарської революції своїх членів, висилаючи їх так на польський, як і врангелівський фронт для освітньо-педагогічної праці між червоноармійцями. На шляху поширення ідеї пролетарської революції серед широких кругів учительства стрінувся Орком не раз з дещо відсталою від сучасної хвилі психикою „робітників“ освіти. Орком був свідомий незвичайно сумного матеріального становища Київського учительства, як також більшої частини учительства з повітів, між якими Чорнобильський повіт від трох років не одержав платні. Але ці матеріальні злидні не можуть руйнувати загальних ідейних шляхів, вони не могли бути причиною того тихого ворожого настрою, який чути було і частинно ще сьогодні чується до комуністичного строю і його ідей. Цей ворожий настрій не міг мати матеріальної нужди за свою основу. Інтелігентний робітник освіти без труду мусів пізнати, що не винна радянська влада в його матеріальній руїні. Її причини лежать як раз там де ще більшість учительства шукає своїх надій, і де треба шукати причин нашої харчевої, економічної і транспортної розрухи: в блокаді і в завзятому поході всесвітньої реакції і капіталу проти диктатури пролетаріату і їх стороннику—нашій рідній контрреволюції на Україні, яка має ще так багато і таких гарячих приклонників.

Ми дійшли до точки, де взагалі інтелігенція станула ворожо до визволення робітничого класу. На цьому фоні треба шукати тих настроїв, які я пояснюю відсталою в матеріальних злиднях психикою, але тримісячний досвід нашої праці дозволяє надіятися, що в недалекому будучому численні ряди „давніх учителів“ стануть ширими і правдивими робітниками освіти і соціалістичної культури. Ми сподіваємося, що головно молодші революційні їх круги вийдуть з аполітичного становища і стануть до спільної праці в ряді з робітниками і селянством, з яких ще недавно вийшли.

В дальшому широкому, доцільному організованню освідомих робітників освіти, в їх освідженню з класової точки світогляду революції і глибоких завданнях піднесення рівня культури робітничого класу лежить сповнення тих ідей рівного права на освіту і культуру кожної одиниці, які видвигнула на своїх бурхливих хвилях соціална революція. І ми певні, що в побідних рядах робітників і селян пролетарської диктатури підуть лавою робітники освіти і сповнять своє високе, історичне завдання творення нових, повних форм соціалістичної культури.

Перелом на цьому шляху, перші стежки до цього ідеалу,—це була коротка, горячкова, трохмісячна праця Губоркому.

Київська Губерніяльна Конференція робітників освіти та соціалістичної культури.

21-24 серпня 1920 року.

Конференція відбулася зовсім несподівано для Оркому. Орком не був підготовлений до з'їзду, який було призначено на 20 серпня. Коли почали з'їждатись делегати з повітів, висловлювати своє незадоволення, Орком в надзвичайному засіданні вирішив організувати конференцію, аби використати прибувчих делегатів для інформування їх в праці Оркому, а також самому познайомитись з становищем на місцях.

21 серпня о 1 годині дня відчиняється засідання конференції. Засідання відчиняє заступник голови Оркому т. *Левік*. Коли т. *Левік* сказав, що відбудеться не з'їзд, а нарада або конференція, враз настроїв делегатів міняється і скидається на обурення. Починають виступати промовці, які в промовах гаряче висловлюють думку організування з'їзду, а не конференції. Видно, що делегати покладали великі надії на губерніяльний з'їзд, видно, що у делегатів наболіло на душі, що їх вислали до Києва почуви щось нове, почувти слово поради, одержати певні вказівки до дальнішої організації повітів і праці, вказівки, маючі силу закону, а таку силу можуть мати тільки постанови з'їзду.

Після обговорення цього питання була принята резолюція розпочати працю не передришаючи того, чи це конференція, чи з'їзд, а коли прибуде решта делегатів з повітів, вирішити остаточно це питання.

Після цього приймається слідуєчий порядок праці:

1. Доклад про професійний рух і завдання робітників освіти та соціалістичної культури, Т. Левік.
2. Доклад Оркому Т. Лукаш.
3. Доклади з місць
4. Доклад про плян організаційної праці та підготовка з'їзду Т. Левік
5. Доклад про завдання робітників освіти в звязку з політичною працею їх на селі Т. Михайлова.
6. Доклад про реформу школи Т. Чепіга.
7. Віжучі спра-и.

Доклад т. *Левіка* має на меті дати загальну схему професійного руху та вияснити завдання робітників освіти в звязку з сучасним ментом. Зробивши коротенький огляд історії розвитку професійного руху в Росії та Україні, т. *Левік* зазначає, що у нас професійний рух шириться й розвивається стихійно, причина цьому полягає в тому, що професійний рух у нас дальше від тих помилок, які робили наші західні товариші.

Основи нашого професійного руху, порівнюючи з заходом—своє рідні. По перше (з формального боку), необхідно зазначити принцип організації професійних союзів по підприємствам; правда, цей принцип був висунутий і в інших країнах (Англія, Германія), але яскраво і енергійно переводиться у нас.

По друге (з боку змісту), до сучасної резолюції ідеальною організацією була боротьба робітників з капіталом; тепер, коли капіталізм звалено, вся увага звертається на організованість—чим більше й міцніше буде організація робітників, тим більшою буде продукція підприємства. В звязку з цим повстає завдання робітників освіти:—щоб бути на висоті свого положення, робітники повинні бути пристосовані до скорійшої рішучої акції, а для цього—цен-

тралізованість, з суворою підлеглистю ячеек своїм вищим органам. Всім активним робітникам освіти зрозуміти треба важливість цього завдання й зробити його переконанням всіх членів, що трудно зробити при розпорощеності робітників освіти.

При досягненні цієї мети прийдеться боротися з слідуючими перешкодами: 1) розпорощеність робітників освіти, 2) відсутність дисципліни. Єдиний шлях боротьби з цією косністю—це самодисципліна.

Далі перед учительством стоїть більш складна робота—ліквідація минулого. Як підійти до цієї роботи, аби відразу стати на правильний шлях організації свого витвору та вплинути на роботу Наросвіти.

Треба відповідним робом створити міцний союз і правильно зрозуміти відносини між союзом та відповідними органами.

Робітники освіти повинні помятати, що зараз культура може розвиватись тільки тоді, коли пролетарська революція буде доведена до кінця, бо всім ясно, що самий факт пролетарської революції є факт, після якого ні в яким разі не відновляться старі форми.

Робітники освіти можуть бути корисними в загальному будівництві, коли вони будуть просякнуті цією думкою, по за якою не може бути ніякої праці.

Російський Союз робітників освіти вже наближається до того, аби перевести це в життя—урок цей ми повинні використати.

Далі йде доклад Секретаря губоркому тов. *Лукаша*.

Тов. *Лукаш* дає коротенький історичний огляд професійного життя учительства м. Києва від початку революції до організації Оркому, який був утворений на підставі розпорядження Южбюро профсоюзів.

В Орком в липні ввійшли слідуючі представники: 1) Совпрофа, 2) Наросвіти, 3) учителів комуністів, 4) учительських організацій, 5) служників, 6) Паркома; крім того з правом дорадчого голосу: 7) від учителів залізничників, 8) Київського повітового вчительства, 9) Союзу Комуністичної молоді.

Завдання Оркому були слідуючі:

1. Ліквідація всіх учительських організацій не порушуючі їхньої біжучої праці.

2. Вироблення інструкції, яку послати для керування на повіти і в Наросвіту.

Така інструкція була вироблена; розіслано її по повітах з зазначенням в ній, що губерніяльний в'їзд відбудеться 20 серпня. Але підготовча робота до в'їзду не була закінчена в Оркомі і Оркомом було розіслано телеграму на повіти, що в'їзд відкладено. Праці Оркому в його підготовчій і організаційній роботі важало те, що Орком зайнявся безпосередньо організацією Київського вчительства.

Далі йдуть доклади з місць:

Були представлені слідуючі повіти:

- 1) Київський
- 2) Радомиський
- 3) Чернобильський
- 4) Липовецький
- 5) Уманський
- 6) Звенигородський
- 7) Чигиринський
- 8) Черкаський
- 9) Білоцерківський.

По всіх повітах організація провадилась самостійно, без вказівок з центру. Все це була ініціатива місцевої влади або самого вчительства. Орга-

нізація провадилась стихійно, учительство почувало потребу організації, і старалося само знайти шляхи цієї організації.

Великий герелом в настрою учительства зробила Польско-Петлюрівська окупація—помічається великий здви́г серед учительства в бік радянської влади і самого тісного співробітництва з нею, про що свідчать всі резолюції, які виносились на повітових з'їздах.

У вчителів настрої бадьорий, бажання працювати велике, але в кожному докладі червоною стюжкою проходить слідуюче: школа, через брак коштів, знаходиться в катастрофічному стані, учителі голодують, ідуть в наймити до куркулів (Радомиський повіт), вибирають собі інші професії. Во всіх повітах по кілька місяців не виплачують утримання (Радомиський, Чернобильський не виплачено за 7-8 місяців). Коли школи не будуть відремонтовані, забезпечені шкільним приладдям, коли учителі не будуть забезпечені утриманням і пайком—діло освіти може зовсім замерти.

Крім того, в багатьох повітах не хватає учителів для заповнення вакантних місць, цифра нехватки доходить до великої кількості 300 чоловік (Чернобильський повіт); треба також звернути увагу на це явище.

Після докладів з місць забирає слово тов. *Левик*, який вносить слідуючу пропозицію для дальнішої організаційної роботи на місцях:

1) Перереєстрація всіх членів, яка повинна провадитись негайно, але не формально, а по суті. Треба звільнити Сюз від непотрібного баласту, саме: а) номінальних членів, б) не поділюючих основних принципів статуту.

2) Повітові Оркоми, правління повинні налагодити звязок з волостями.

Скликати періодично делегатські з'їзди, маючи на меті:

1) Підготовку матеріялів для губ. з'їзду.

2) Відразу встановити активний звязок ячеек з центром, вводити всіх в сферу союзової роботи та проводити в життя систему «соподчинення».

3) Закріпити звязок губоркома з повітами, для чого обібрати 3 чоловіка від конференції в губорком.

4) Усунути різноманітність статутів на місцях, для чого прийняти статут Всеросійського союзу, який приймається слідуючою резолюцією:

«Приймаючи на увагу, що принципова частина статуту, про досягнення соціалізму шляхом диктатури пролетаріату, відповідає постановам на всіх повітових з'їздах, Київська губерніяльна конференція робітників освіти та соціалістичної культури, приймає цей статут для керування при організації відділів на місцях з тою умовою, аби майбутній Губерніяльний з'їзд вимагав скликання в найближчому часі Всеукраїнського з'їзду, на якому й виробити та затвердити єдиний статут для України».

Потім виступає представник Селвідділу губпаркому т. *Михайлова* з докладом: «План праці в селі».

«До цього часу питання про налагодження праці на селі залишалось ствертим. Агітаційна та політична праця були неможливі в силу слідуючих причин: відношення вчительства до Радянської влади не було визначено; так було діло в перший стан революції, коли гочала відроджуватись українська національна культура. Приходилось боротися за класові інтереси і широко захватити інтереси культурні було не в силі. Але ще до цього були організовані культурні центри—«Просвіти», які вели досить широку національно-освітню роботу. Але продуктивність цієї роботи була невелика через захоплення Просвіт дрібно-буржуазними партіями (У. С. Р. і У. С. Д.).

Цим утворилися умови відірваності учительства від пролетаріату; крім того воно ще вороже ставилось і до самої радянської влади.

Тепер умови змінились. Петлюрівщина, як конкретний фактор, ліквідована за винятком дрібненьких систематичних повстань. Серед учительства на місцях помічається здви́г, який яскраво виявився після польської окупації.

На правобережжю в цьому відношенні велику роль відіграли боротьбісти які користувались авторитетом і які зараз об'єдналися з К. П. У.

Тепер завдання учительства слідуючі:

- 1) Об'єднати коло себе всі інтелігентні сили села.
- 2) Широко поставити на місцях культурну та політичну роботу.

Другі союзи інтелігентних робітників медсантруд, радянських та ин. занадто слабкі та малодіяльні.

1) Положення влади на селі та відношення села до влади міняються, не даючи змоги перевести в життя Радянську владу на селі.

В цей час на селі зроблено досить багато:

а) розслоєння села та організація Комнезамів (636 комнезамів на Київщині).

б) Налагоджується праця організації сільсько господарського пролетаріату на селі.

Для цього організовано Селвідділи Паркомів.

Перед інтелігенцією стоїть зараз завдання тісніше звязати себе з цими відділами. Правда, Селвідділи існують при партійних організаціях, але праця в них поставлена широко, а ударне місце відповідального культурного робітника—учителя перш всього культурно-просвітня праця, але вона повинна мати певну політичну фізіономію.

В сучасний мент біжуча робота учителя полягає в слідуючому:

1) Відновити школу, яка в багатьох місцях цілком зруйнована. Причому вчитель повинен робити це не тільки через Наросвіту, а по своїй власній ініціативі, закликаючи селян до активної участі в роботі.

2) Звернути увагу на пролетарізацію «Просвіти». Більшість з них було закладено за Центральної Ради, Директорії, керували ними верстви, які далеко стояли від маси селянства та не підходили з новими методами роботи на селі.

Необхідно пролетарізувати «Просвіти», перетворити їх, вдмухнути в них нове життя.

«Просвіти» повинні бути культурним огнищем, хатами—читальнями типу клубу незаможних селян. Цю ідею радянської влади необхідно перевести негайно.

3) Утворення агітаційно-лекторських пунктів по продовольчому, земельному, політичному питанням, підняттю культури і сільсько-господарської. З цим звязано також багато питань економічного характеру.

4) Учитель може почати роботу чисто агітаційну бойового характеру.

Склад конференції, його настрої показують, що робота на Київщині буде переведена успішно. Учитель буде центром освітньої та культурно-політичної праці на селі.

Поміч в цьому повинні давати:

1. Селвідділ Паркомів.
2. Відділ народньої освіти.

Після цього одногосно приймається резолюція.

Резолюція по докладу про політичну працю учительства на селі.

Розвиток національної української культурної праці в силу історичних та класових причин, п дьяг впливам дрібно-буржуазних політичних партій У. С. Р. та У. С. Д. та їх урядам У. Н. Р. Через те вся культурно-просвітня праця на Україні прибрала характер в'язко-національної одірваности від широких мас села та пролетарських центрів.

Яскраво це виявилося в Просвітах, які іноді мали вигляд національно-куркульської.

Ліквідування У. Н. Р. та остаточно з'ясування істоти Пютлівської-Польської окупації зробили здвиг серед культурних робітників села.

Зараз учительство Київщини, рішуче та неспхитно ставши на бік Радянської влади, заявляє через свою губерніяльну нараду, що доля вчителства, як головної частини культурних робітників, тісно зв'язана з розвитком пролетарської революції, перемога якої тільки й забезпечить надалі розвиток української культури.

1) Тому учительство мусить взяти на себе всю культурно-просвітню а також політичну працю на селі, як єдиний всебічно свідчений елемент села. Для цього обов'язок шкільних робітників перш за все вийти в гущу селянських інтересів, взяти участь в Радянським будівництві та розселенні села організацією незаможного селянства і реорганізацією кооперації та инш.

2) В справі підвищення культури на селі шкільні робітники, взявши на себе керуючу роллю, вживають різні заходи організовано через свій Профсоюз чи Орком, який встановлює безпосередній зв'язок з Наробразом (головним чином з його позашкільним підвідділом), селвідділом Паркому, виявляючи власну ініціативу в справі культурного будівництва, керуючись інструкціями центра.

3) Шкільні робітники беруть на себе головну працю по пролетаризації Просвіт, улаштуванню хат читальень та агітційно-лекторських пунктів, головним чином по політичним та сільсько-господарським питанням.

4) Спролетаризована Просвіта бере на себе систематичну та глибоку культурно-просвітню працю на селі. В а-мовідносини Просвіта згуртованих біля культурних сил з тимчасовими просвітніми органами, як-то політпросвітами воєнкомів, встановлюються тільки тісним контактом без всякого давління з боку політпросвітів, що вже не раз мало місце.

5) Як єдиний шар інтелігенції, з'єднаний в свій Професійний Союз, учительство бере на себе обов'язок притягнути до культурної праці всі шари сільської інтелігенції та допомогти їй згуртуватися в свої Профспілки.

6) Рахуючись в недостатю культурних сил в армії, Профсоюзи робітників освіти та соціалістичної культури мусять допомогти на місцях в справі мобілізації учителів для культурної праці в Червоній Армії.

Тільки при таких умовах об'єднання з селом, участі в Радянським будівництві та керуванні культурною працею учительство зможе викочати всі завдання, накладені на нього, як на робітника соціалістичної культури й освіти та будівництва пролетарської української культури.

Після прийняття резолюції по докладу т. Михайлової конференція переходить до бі-учих справ. Виноситься резолюція про необхідність заснування учительського гому в Києві. Необхідність видання в Київ і професійно-педагогічного журналу.

Призначено термін скликання губерніяльного з'їзду—1 жовтня б. р.

Після цього брз останне слово т. Левік.

«Конференція, до якої з початку так скептично поставились делегати, дала корисні н слідки. Зв'язок, якого бракувало до цього часу Оркому та повітам, тепер налагоджений, це є міцною підвалиною для майбутнього союзу робітників освіти та соціалістичної культури.

Всі докладки з місць говорять про те, що учительство до цього часу ходило помацки, але зробило велику роботу.

Один з докладчиків з місць запропонував розбити докладки з місць на категорії, але саме головне в праці учительства не систематизація, формальна сторона, а можливо ближче підходження до праці й утворення нового на-строю. Тільки при цих умовах може бути утворений життєздатний союз, як це було зроблено в Росії.

Наші товариші в Росії вже зробили цю велику роботу, вони ясно йдуть вперед, переходячи до будування пролетарської культури в світовому масштабі.

Конференція зачинається співом Інтернаціоналу та Залівіту.

Пролетарі всіх країн, єдніться!

Р. С. Ф. С. Р.

Всеросійський Союз Робітників Освіти і Соціалістичної Культури. СТАТУТ.

Мета та завдання союзу.

1. Стоячи на ґрунті міжнародньої революційної класової боротьби пролетаріату, Всеросійський Союз Робітників Освіти та Соціалістичної Культури об'єднує всіх робітників Освіти і притягає широкі маси робочого класу до будівництва соціалістичної культури і ставить собі за мету здійснення соціалізму шляхом диктатури пролетаріату.

2. Для досягнення цієї мети, Всеросійський Союз Робітників Освіти і Соціалістичної Культури прямує до об'єднання всіх робітників Освіти в єдиний Союз, не шляхом будівництва союзів з вузько-професійними або національними відзнаками, а шляхом підбивання їх трудовій пролетарській дисципліні.

3. Головні завдання Союзу в цьому напрямкові суть:

1) Робота будівництва соціалістичної культури спільно з органами пролетарської влади, боротьба з забутками буржуазної ідеології і розповсюдження ідей колективізму.

2) Створення нових комуністичних умов життя і розвій підростаючого покоління.

3) Допомога Народньому Комисаріату Освіти та його відділам в розробленню та проведенню в життя програму і плянів народньої освіти.

4) Допомога Радам Народньої Освіти при створенні тісного співробітництва трудового населення з органами Народнього Комисаріата Освіти з метою підняття рівня культури і розповсюдження освіти.

5) Тісні взаємні відносини з іншими комуністичними культурно-освітніми організаціями, як Пролеткульт і Союз Комуністичної Молоді.

6) Підняття рівня політичної свідомости, освіти і продуктивности праці робітників освіти.

7) Створення найбільш сприяючих технічних, культурно-правових умов праці робітників освіти і соціалістичної культури.

8) Злучення в організаційні групи всіх діячів сфери освіти на підставі Комуністичної платформ Союзу.

Діяльність Союзу.

Для здійснення зазначених завдань Союз:

а) приймає участь в організаціях учоту і розподілення робочої сили;

б) улаштовує з'їзди, курси, лекції, мітинги, екскурсії, вистави і т. и.;

в) засновує і керує педагогічними академіями і інститутами, досвідними школами, педагогічними та психологічними лабораторіями, клубами, музеями, бібліотеками і т. и.

г) Видає періодичні і неперіодичні видання і всякі анкети.

д) Виробляє нові методи і нові способи соціального виховання і освіти.

е) Збирає відомости про діяльність аналогічних Союзу організацій в Радянській Україні і за кордоном, підтримує з ними тісний зв'язок.

ж) Посилає делегатів до органів державної соціалістичної влади, які допускають таке представництво.

Склад Союзу.

В склад Всеросійського Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури входять всі робітники, які приймають участь в творенню, закріпленню або проведенню соціалістичної культури.

Членами Союзу можуть бути:

- а) робітники школи всіх типів і ступнів: вищої, спеціальної і єдиної школи (залічуючи і постійних технічних робітників),
- б) робітники позашкільних установ,
- в) відповідальні робітники Наркомоса і відділів Наросвіти.
- г) всі інші робітники соціалістичної культури, як художники, музики, літератори і інші.

Члени Союзу.

Особи, які бажають вступити до Всеросійського Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури, подають заяву до президії місцевої ячейки Союзу з додатком рекомендацій не менш як 2 осіб, членів місцевого Союзу, або додатком партійних білетів К. П. Б. У.

Примітка: Особи, які подали партійні білети, автоматично входять в число членів Союзу, всі інші приймаються на загальних зібраннях в ячейці.

2. Члени інших об'єднань, які зливаються з Всеросійським Союзом Робітників Освіти і Соціалістичної Культури, вступають в Союз на правах старих членів, без виплати вступних внесків.

Примітка: Кожний новий член повинен довести до в дома Союзу, з якого він вибуває, про свій вихід і замінити членську книжку стару на нову.

3. Безумовно забороняється члену Всеросійського Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури одночасно бути членом і в других продукційних союзах.

4. Кожен член Союзу платить членські внески, підлягає союзному статуту, всім рішенням і постановам, які виходять від союзних органів, а також неухильно переводить його в життя.

5. Члени союзу, які обминають союзний статут, всі постанови Союзу, стають на перешкоді до переведення його завдань шляхом або агітації, або уникання союзної пролетарської дисципліни, безумовно виключаються з членів Союзу.

6. Виключення з членів Союзу (місцевого відділу) може послідувати як наслідок рішення загальних зборів ячейки, по письменно-мотивованій заяві президії ячейки, Виконкома місцевого відділу Союзу, або не менш як $\frac{1}{10}$ частина всіх членів місцевої ячейки і набирає сили по затвердженню Виконкомом місцевого Союзу.

Конституція Союзу.

Члени Колективу:

1. Членами Всеросійського Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури можуть бути всі організації робітників Освіти і соціалістичної культури, які стоять на платформі Союзу.

2. Всі робітники Освіти і соціалістичної культури в межах волости, районів повіту, районів міста об'єднуються в відповідні ячейки. Ці ячейки об'єднуються в повітову організацію, яка уявляє собою основну одиницю Всеросійського Союзу і яка називається повітовим відділом Союзу. Повітові відділи об'єднуються в Губерніяльний Відділ Союзу.

Примітка: По містах, де населення більше як 50000, міські ячейки можуть об'єднуватись в незалежні від повіту міські відділи.

3. Місцеві організації робітників Освіти, (напр. культурно-просвітні) про своє бажання вступити до Союзу заявляють Виконкому або міському відділові Союзу, до центральних і місцевих органів, бюро і Виконкомів і т. п. організацій, які уявляють собою Всеросійські об'єднання, подають заяви до Центрального Виконкому Союзу, при чому, ставши членами Союзу, ці організації можуть заснувати при ньому секції.

4. Виключення організацій з числа членів Всеросійського Союзу:

- а) по письмено-мотивованій заяві Центрувиконкома,
- а) по заяві $\frac{1}{3}$ складу повної організації

Про місцеві відділи і ячейки Союзу.

1. Кожна місцева організація (волосна або районна ячейка) вибирає з поміж себе виконавчий орган-президію, не менше як 3 особи.

2. Кожен місцевий відділ Союзу вибирає з поміж себе на загальному зібранні Виконком (не менше як 7 осіб). В склад членів Виконкома, як членів обов'язкових входять: 2 делегата місцевого партійного комітету, з яких один мусить бути із складу колегії місцевого відділу, Наросвіти (на 6 місяців з правом відкликання або перевибору в кожен час). Виконком місцевого відділу затверджується Виконкомом місцевого Раддепа.

3. Виконком відділу Союзу вибирає з поміж себе президію (не менше 3 осіб).

4. Виконком відділу Союзу повинен давати відчит про свою діяльність перед спільним зібранням місцевого відділу Союзу і Колегії відділу Наросвіти не частіше як раз на місяць і перед Центральним Виконкомом Союз 1 раз на 3 місяці.

На ці зібрання запрошуються з правом рішучого голосу представники Союзу Комуністичної Молоді, Союзу Комуністичного Студентства, Виконкома Ради Робітничих і Селянських Депутатів, Комітета Комуністичних фракцій і інших пролетарських організацій.

Для більш жвавих і правильних зносин між ячейками та відділами Союзу з Центральним Виконкомом, зносини через послідовні інстанції не обов'язкові: кожна ячейка і кожен відділ по всім питанням можуть зноситись безпосередньо з Центральними Виконками і навпаки.

Про секції.

Для більш плідного здійснення всіх завдань члени можуть групуватися в секції.

Основними секціями суть:

1. Секція соціального виховання (дошкільне і шкільне виховання).
2. Секція загальної освіти, в якій об'єднуються всі робітники позашкільної освіти, просвітніх асоціацій і естетичного виховання.
3. Секція соціальної освіти (вища школа, професійна школа).

Крім цих основних секцій з їх підрозділами, в Союзі можуть створюватись свободні об'єднання окремих груп по різних відзнаках, як напр., секція однорідної мови.

Керування справами Союзу.

1. Вищим органом Всеросійського Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури є Всеросійський З'їзд, а в періоді між з'їздами—Центральний Комітет Союзу.

2. Для ведення всієї союзної роботи по Всеросійському масштабові в період від одного з'їзду до другого, на основі ухвалених з'їздом принципів положень, Всеросійський З'їзд обирає Центральний Комітет, всі постанови якого, коли не перечать постановам органа Всеросійського Загальносоюзного

Об'єднання (Вс-російська Рада Центральна Профсоюзів), являється обов'язковими не тільки для кожного відділу, але й кожного члена його.

3. Керування справами з'осереджуються в Москві.

4. Всеросійський З'їзд відає:

а) Розглядає та стверджує річну сміту, а також відчити й доклади Центрального Виконкому Союзу та Ревізійної комісії.

б) Обмірковує всі питання, які зв'язані з загальною платформою і завданнями Союзу і затвердження однородних способів тактики.

5. Вибори членів Ц. В. К. Союзу Ревізійної комісії.

6. Виключення членів Союзу.

7. Зміна статуту Союзу.

8. Ліквідація грошових сум і майна, яке належить касі Ц. В. К. Союзу. Всеросійський З'їзд скликається Ц. В. К. не рідше як раз на рік. Негайні з'їзди скликаються з рішення Ц. В. К. Союзу, по заяві не менше $\frac{1}{10}$ відділів Союзу або їх комуністичних фракцій, а також по заяві Ревізійної комісії.

9. Всеросійський З'їзд рахується відбувшим при участі не менш $\frac{1}{5}$ всіх відділів Союзу.

10. Норма представництва на Всеросійський З'їзд вироблюється Ц. В. К. Союзу.

11. Всеросійський З'їзд вибирає з поміж себе Ц. В. К. Союзу в складі 15 осіб і 5-ти кандидатів, дає їм право кооптації до 50% всього складу, обов'язковими членами Ц. В. повинен бути делегований колегією член колегії Наркомоса.

Склад Ц. В. К. Союзу затверджується Ц. В. К. Всеросійської Ради Робітничих і Селянських Депутатів.

12. Ц. В. Союзу обирає з поміж себе президію, на яку накладається обов'язок безпосереднього завідування справами Союзу і надзір за їх виконанням.

13. Президія складається з 7 осіб:

а) голова, б) його зам стник, в) секретар, г) скарбник, д) 3 члени.

Президія має право кооптації до 5% свого складу.

14. Участниками повітових з'їздів являються всі зареєстровані в Союзі по пов. ту робітники Освіти. Повітові З'їзди можна скликати не частіш як через кожні 6 місяців раз.

Участниками губерніяльних, крайових і других з'їздів являються представники повітових і міських відділів, які вибираються на конференціях.

Кошти Союзу.

Кошти Союзу складаються з:

а) одноразових вступних внесків,

б) помісячних членських внесків,

в) спеціальних відрахувань,

г) асигновань пролетарських і державних організацій на культурне будівництво.

2. Одноразове відрахування вступного внеска постановляється однак-ітно для всіх відділень та відділів Союзу, незалежно від місцезбуття в розмірі $\frac{1}{2}$ денного заробітку.

3. Щомісячні членські внески визначаються в розмірі 1% заробітку.

4. Всі постійні, тимчасові і спеціальні відрахування, з яких складаються кошти Союзу, поділяються таким чином: 10% поступає до Ц. К. Всерос. Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури і 10%—відраховується в розпорядження ближшого відділа.

Ревізія Союзу.

1. Для ревізії справ Союзу (грошових сум, книг, перевірки відчитів і сміт) обирається Ревізійна Комісія Всеросійським З'їздом, термін—на 1 рік, кількість—5 членів і 2 кандидати.

2. Для ревізії всіх справ місцевих, мійських, губерніяльних і районних відділень та відділів, Ревізійна Комісія обирає на відповіднім з'їзді або конференції (термін—до ближшого з'їзду) кількість—3 члена і 2 кандидата.

Примітка: В склад Ревізійної комісії не можуть бути обрані особи, які займають яку небудь посаду по вибору, або по найму в даній установі.

3. Про висновки ревізії Союзу Всеросійська Ревізійна Комісія робить доклад Ц. В. К. Всеросійського З'їзду. На випадок виявлення зловживань, Ревізійна Комісія скликає негайний з'їзд.

4. Таким же чином поступають Ревізійні Комісії відділів та відділень Всеросійського Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури.

5. Ревізійна Комісія, як Всеросійська так і других об'єднань, має право робити ревізію на свій розсуд, коли буде необхідність, а також з вимоги конференції або на основі написаної вимоги від членів Союзу (в кількості не менш як $\frac{1}{10}$ частини всіх).

IV. Офіційний відділ.

Наказ про ліквідацію (ропуск) учительських організацій.

НАКАЗ Ч. 1.

Переводячи реорганізацію професійного життя і для його повного об'єднання в губерніяльному масштабі, як також для легшого перегляду і обліку всіх освітньо-культурних сил, ліквідується з днем оголошення цього наказу слідуєчі організації:

1) Професійний Київський Союз. Для ведення технічних справ і для переведення ліквідації призначається дотеперішню президію з приділенням її заступником Оркому. Каса Союзу, матеріяли і майно переходять в розпорядження Оркому.

2) Всі українські учительські Спілки. Для переведення ліквідації призначається комісію з трьох. Каса Спілки, матеріяли, майно і діла переходять в розпорядження Оркому.

3) Союз служителів и служащих учебных заведений г. Киева. Для переведення ліквідації назначається комісію з трьох. Каса Союзу, матеріяли, майно і діла переходять в розпорядження Оркому.

Призначеним комісіям пропонується в трьохденний строк перебрати гечатки, діловодство і майно названих організацій.

Голова Оркому Володимир Гадзінський.

Секретар Анатоль Канчєєв.

Всім повітовим Оркомом та правлінням Профсоюзу робітників освіти і соціалістичної культури.

Згідно постанови Бюро Ц. С. П. С. Президією Київського Губерніяльного Совпрофа створено Комітет по організації Київського Губ. Відділу Все-російського Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної Культури (Орком Союзу), в обов'язок якого покладається ліквідація всіх учительських та однородних з ними союзів, об'єднання всіх Союзів, які існували до цього часу на території Київської губернії, створення повітових відділів Союзу Робітників Освіти і Соціалістичної культури і скликання губерніяльного з'їзду.

В порозумінні з президією Київської Ради Профсоюзів, Орком пропонує Повітовим Профсоюзам негайно прийняти наступні заходи:

1) *Розпустити всі професійні організації* учителів та другіх робітників Освіти і за тиждень *в організувати* повітовий Орком Союзу в такому складі: представник Совпрофа, від відділу Наросвіти, від всіх учителів, які знаходяться в повіті, від учителів комуністів або місцевого Паркому,

Завдання Повітового Оркому: 1) негайне скликання повітового з'їзду Робітників Освіти для ухвалення статута, виборів Виконкому, Повітового відділу Союзу і виборів делегатів на Губ. З'їзд.

2) *Ліквідація місцевих Союзів* і передача їх майна Виконкому Союзу. Після виборів повітового Виконкому Орком розпускається.

Губерніяльний З'їзд:

Повітові загальні збори робітників Освіти вибирають делегатів в Губ. З'їзд по такому розрахованню:

Коли в бувших учительських Союзах, які були зареєстровані в Повбюро Профсоюзів з числом членів до 50-ти, то вибирають одного і коли більш як 50—на кожні 50-одного.

Примітка: в тих випадках, коли не було учительсько-професійної організації, вибори повинні переводитись після паданої норми з числа складу учасників З'їзду.

Голова Оркому **Володимир Гадзінський:**

Секретарь **Канчєєв Анатоль.**

ВІД О З В А

до всіх робітників освіти та соціалістичної культури Київщини.

ТОВАРИШІ.

Київським Губерніяльним Оркомом Профспілки робітників Освіти та соціалістичної культури на 1 жовтня б. р. скликається Губерніяльний з'їзд робітників Освіти.

З'їзду потрібно розв'язати цілий ряд першої ваги питань життя робітників Освіти:

1) З'їзд повинен закріпити організацію єдиного союзу, розробивши та прийнявши єдиний статут.

2) З'їзд повинен встановити шлях реорганізації школи та виробити директиви шкільного життя в зв'язку з ідеалами Радянської влади і постановами Всеукраїнського з'їзду Наросвіт.

3) Забезпечити робітникам освіти найкращі умови матеріального і правового життя.

Під час боротьби селянсько-робітничого класу за своє визволення з капіталістичного ярма, на робітниках освіти лежить велике й важке завдання, через пристосовання себе до нових форм комуністичного життя і через власну в цьому напрямі самоосвіту піднести рівень знання і культури селянсько-робітничого класу і виховати нове покоління, остаточно закріпить здобутки пролетарської революції.

Тільки шляхом організації, об'єднавшись в єдиний Професійний Союз і підлягаючи його суворій дисципліні, можливо достойно виконати свої обов'язки. Байдужности не повинно бути місця.

Негайно повинно бути виявлено максимум енергії і праці.

До Губерніяльного з'їзду повинна бути закінчена підготовна робота на місцях та обрані кращі представники на з'їзд.

Губерніяльний з'їзд явиться смотром сил організованого робітника освіти.

Губорком звертається до всіх товаришів робітників освіти в заклик спільними силами завершити роботу по організації союзу.

Губорком певен, що на з'їзд дружно являться представники всіх повітів Київщини.

Увага: Всім повітовим органам преси передрукувати цю відозву, додавши до неї циркуляр Губоркому, надрукований в Київських Губерніяльних Вєстях 16 вересня б. р. № 202.

Голова Губоркому Гадзінський.

Завідуючий організаційно інструкторським відділом Кочержинський.

Секретар Лукаш.

О б і ж н о .

Всім повітовим Оркомом та Правлінням Союзу робітників освіти і соціалістичної культури Київщини.

На 1 жовтня б. р. Губерніяльним Оркомом Союзу робітників освіти та соціалістичної культури скликається губерніяльний з'їзд робітників освіти. До з'їзду на місцях повинна перевестись наступна праця:

1) В основу в ієї праці повітових спілок тимчасово покладається статут Всеросійського Союзу робітників освіти та соціалістичної культури до Всеукраїнського з'їзду робітників освіти, на якому з'їзді буде вироблено й затверджено статут для України.

2) Зробити перереєстрацію членів Союзу на місцях по анкеті, виробленій Губерніяльним Оркомом для з'ясування кількості членів. Цією перереєстрацією досягається усунення номінальних членів і зачислення до союзу осіб, дійсно приймаючих принципи статуту, для чого вимагати повних відповідей на всі запитання анкети.

3) Негайно скласти кошториси повітових спілок для затвердження Губерніяльним Правлінням. (Кошториси привезти на з'їзд в двох примірниках).

4) Підготувати матеріали для губерніяльного з'їзду по всім питанням, цікавим для провінції.

5) Існуючі Оркоми повинні закінчити, як найшвидше, організацію спілок робітників освіти та соціалістичної культури та передати справу Правлінням (Виконкомам).

6) Правління (Виконкоми) обираються повітовими з'їздами членів спілки або делегатськими зборами.

7) Всім повітовим спілкам обрати одного представника до колегії місцевого повітового Відділу Наросвіти, який підтримує живий зв'язок Наросвіти зі спілкою і складає їй справоздання про свою та Віднаросвіти діяльність.

8) Обрати одного представника до Відділу праці для учота та розподілення культурних сил.

9) Всім повітовим спілкам прийняти найживішу участь в праці культурно-просвітних Відділів місцевих Совпрофів.

10) Прогодується всім професійним спілкам, що наказом Оркому від дня 12 липня 1920 р. всі існуючі до цього часу професійні організації давнішого учительства вважаються розв'язаними. Все діловодство й майно їхне приймають повітові Оркоми та Правління.

11) Мodus представництва на Губерніяльний з'їзд слідуючий: від кожних 50 членів союзу повинен прихати на з'їзд один представник.

З'їзд відбудеться по слідуючому програму:

1. Біжучий мент і завдання Профсоюзів.
2. Учительське об'єднання, його завдання та культурна робота.
3. Справоздання про діяльність Оркому (від конференції до з'їзду).
4. Доклади з місць.
5. Доклад про Харків. з'їзд завідуючих відділами народньої освіти.
6. Доклад Наросвіти.
7. Професійна освіта в час соціальної революції.
8. Методи трудової школи і самопідготовки вчителя.
9. Ідеали позашкільної освіти і праця профсоюзу.
10. Учителство і село.
11. Організаційне питання.
12. Тарифне питання й поліпшення матеріального становища.
13. Дні школи, пропаганда та ідея освіти.
14. Вибори Губерніяльного Правління та ревізійної комісії.

Делегати повинні звертатись за всіма вказівками по слідуючій адресі: Київ, Хрещатик № 22, кімната 22, помешкання Оркому.

Голова Оркому **В. Гадзінський.**

Зав. Організац. Інструкторським Відділом **О. Кочержинський.**

Секретар **М. Лукаш.**

Всім повітовим Оркомом та правлінням союзу робітників з освіти і соціалістичної культури.

Товариші!

З причин, від Оркому незалежних, Губерніяльний з'їзд робітників освіти і соціалістичної культури, скликаний Оркомом на 1 жовтня 1920, не відбувся. Наша губернія, нещасна Київщина, пережила ще один пароксизм, ще одну кризу, ще одну надію зміни влади. Ми знали, що вона мине швидко, наші надії здійснилися, але всеж з'їзд вона розбила, бо з всіх повітів Київщини приїхало лиш два товариші. Серед нервового настрою ширених вісток а також частинної паніки, провкованої чорносотенними і петлюрівськими елементами, голі було їхати в Київ. Подаючи Вам це до відомо, повідомляємо, що з'їзд мусить відбутися в найкоротшому часі, про час, місце і програму з'їзду будете як найскорше повідомлені.

Закликаючи Вас до найчисленнішої участі і співпраці в підготовленню матеріалів на з'їзд, сподіваємося, що наш з'їзд відбудеться в найкоротшому часі і сповнить всі свої пекучі організаційні і професійні і освітні завдання.

Голова Оркому **Володимир Гадзінський.**

Секретар **Микола Лукаш.**

Київ, 8. X. 20.

ВІДОЗВА

до завідуючих Повітнаросвітами Київщині.

(Відкритий лист завідуючою Київською Губнаросвітою тов. Леоніда Левитською).

Дорогі Товариші! Третій рік горить Україна в вогні революційних рухів. В той час, коли в Радянській Росії пролетаріят скинув дрібно-буржуазний д-мократичний уряд Керенського, який не встиг ще продати російських робітників і селян в неволю західно-європейським капіталістам, на Україні стихійний революційний рух українського робітництва й селянства наша українська інтелігенція намагалась направити на шлях національно-шовіністичного відродження. Націоналістична Центральна Рада, а потім Директорія з гаслом національного визволення вели нарід до рабського поневолення, яке особливо відчувало на собі наше правобережжя під час панування німців, денікінців та поляків. Але в самій природі робітника та селянина —сідака заклад но інстинктивне почуття їх пролетарської вроди, завдяки котрому вони вже не підуть в те ярмо, в котре їх так старано запрягають різні доб'одії в стану П'єтлюри і К. Під впливом цього самого почуття, на велику неспівіванку буржуазії, було знищено на Україні німців, денікінців та поляків.

Аби надалі не ставати Україну в небезпеку з боку білогвардійських банд, необхідно перетворити в вашого біднішого селянства інстинктивне почуття його пролетарської вроди в свідоме розуміння його класових інтересів. Отже, коли цей процес відбувається, допіру численна кількість нашого селянства, гон'воленого й скривдженого історичними обставинами життя, знищить своїх ворогів—паразитів і міцно та непреложно стане на шлях комуністичної революції, єдиний визвольний шлях для поневолених всесвіту.

Для цього треба вести в масах серйозну глибоко-культурно-освітню-політичну роботу. На робітників освіти покладається за аз надзвичайно відповідальне завдання бути дійсними проводирями соціалістичної культури та освіти серед робітників та селян. Тільки з чистими руками можна братись за цю працю тим, хто щиро бажає вивести робітничий клас та селянство на широкий шлях комуністичної творчости й соціалістичного устрою життя.

Відділи Народньої Освіти повинні бути справжніми джерелами розповсюдження серед населення пролетарської свідомости та класового сознання. Стара схоластична освіта заміняється зараз глибоким політичним вихованням. Ми мусимо пустити в нарід в ролі учителів людей з пролетарською ідеологією, дійсних прихильників радянського устрою життя. Треба зворузнуги числені пролетарські й селянські маси, підійняти їх з інертности й байдужости на велетенську боротьбу й захист здобутків комуністичної революції й заснування міцних підвалин соціалістичної республіки. Після остаточної перемоги почнеться період пролетарської творчости. Бойова агітація й пропаганда за остаточне опанування пролетаріату над останніми змаганнями буржуазії вернуть старий рабський лад життя, а також переведення в життя основ радянського державного будівництва,—це ті головні завдання Відділів Народньої Освіти, котрі вони в повному і живому зв'язку з іншими органами радянської влади повинні в сучасний мент поперед усього виконувати.

Для поширеня політичного впливу на селянство, декретом Наркомосвіти наказується заснувати по всіх волостях волоствідділи народньої освіти в складі завідуючого, двох інструкторів і діловода. На Київщині в волості—відділи Наросвіти, які уявлятимуть собою ясну сітку культурно-політичних гнізд серед безкрайного моря селянства, повинні бути засновані до останньої волости не пізніше 1 січня 1921 року. Вам належить підібрати з кожної волости одну, дві людини, котрі були б на поготові по першому заклику

Іхати до м. Києва на двохтижневі курси по підготовці завідуючих волвідділами народіві. Але й зараз, не чекаючи курсів, треба волвідділи народіві закладати, ставлячи на чолі їх цілком певних з політичного боку людей, котрих можна буде потім послати на вказані вище курси для кращої підготовки. Підвідділи Народіві, на котрі покладається заснування волосних відділів народньої освіти, повинні знати, що тільки через такі інституції ми можемо поширити наш культурно-політичний вплив в саму глибину нашого села, тому й самий факт заснування треба вважати за *ударний мент* сучасної роботи повітвідділів народіві.

Праця волвідділів народіві направляється переважно в бік культурно-політичної роботи серед дорослого населення й почасти серед дітей в галузі соціального виховання. Повітові відділи народньої освіти *тримають постійно* живий звязок з волвідділами, причому завідуючим повітвідділами народіві *ставиться в обов'язок* бувати по всіх волостях своєю повіту.

Треба звернуть особливу увагу на діяльність політпросвітів відділів народіві (бувших позашкільних підвідділів), засновуючи в першу чергу агіт-лект-пункт, згідно з розпорядженням Наркомосвіти (див. збірник декретів ч. 1).

Треба також проести дуже важливу і відповідальну роботу по реформі „Просвіт“, аби ці, здебільшого петлюрівські, організації стали дійсними товариствами працюючих, повставшими на ґруті культурно політичного стремління їх до комуністичного самоврядування.

Цю роботу треба провадити згідно наказу Наркомосвіти (інструкція прикладається), рішучо ліквідувати ті „Просвіти“, котрі відмовляються прийняти новий статут, складаний при Наркомосвіті України.

Тільки тоді можна рахувати культурно-політичну працю відділів народньої освіти серед населення при сучасних умовах життя доцільною, коли їм удасться заволодіти „Просвітами“, зробивши їх своїми підсобними освітніми органами.

Цього можна досягти, маючи на увазі, що подавляюча маса членів найбільшої кількості „Просвіт“ з політичного боку цілком не свідомі і часто йде по шляху бойового націоналізму, сліпо прямуючи за відповідальними керівниками (членами „Просвіт“) — куркулями і іншими ворогами працюючих, які і в „Просвітах“ зробили собі тепле кубло. Такі елементи, згідно статуту, членами „Просвіт“ не можуть бути, тому треба негайно їх викинути, замінивши представниками революційного пролетаріату і селянства. Після цього та несвідома маса, з котрої фактично складалася „Просвіта“, позбавлена від рутинних буржуазних та куркулівських елементів, з радістю піде по шляху радянського соціалістичного будівництва й стане з народніми масами, котрі зараз так бракують. Заснують по повітових містах і великих містечках, де є відповідальні будинки, дитячі доми, садки і інші установи. Скрізь серед населення на ділі показуйте особливе відношення радянської влади до дітей. Улаштовують грандіозні дитячі свята, провадять в життя єдину семирічну трудову школу і професійну освіту в такому напрямку і масштабі, як це санкціоновано другою Всеукраїнською Нарадю робітників освіти.

Зверніть, товариші, особливу увагу на організацію червоного вчительства, геть відкидаючи, не гляючи на обмаль учительства, контр-революційний елемент. Майте на увазі, що вчительська спілка не стільки професійна, оскільки ідейна організація, тому і називається вона „Спілкою Робітників Освіти та Соціалістичної Культури“. Не допускайте явно ворожих до радянського устрою життя людей в учительську спілку. При підшукуванні учителів, яких зараз не вистачає, не гоніться за старими кваліфікованими робітниками, а знаходьте й висовуйте на перед молоді живі сили; посилайте відповідних людей, які не мають певної підготовки, до короткочасних курсів й взагалі давайте їм можливість проявити себе. Ми рішуче повинні

стати на шлях підготовки народніх вчителів, бо старих не вистарчить, і, крім того, вони здебільшого не в силі переводити освіту на нових соціалістичних підвалинах. В недалекому будучому при Київській Губнаросвіті буде відчинено ряд курсів по різних факах, на котрі повітові відділи народосвіти повинні після повідомлення негайно надіслати курсантів. В кожному такому випадку треба надсилати людей з живою думкою й прихильних до радянського устрою життя.

Друга Всеукраїнська Народа робітників освіти поставила питання про централізацію освіти в єдиних освітніх радянських органах — відділах освіти. Інші організації й відомства, котрі до цього часу вели освітню й політичну працю цілком осібно і тим самим визивали рівнобіжність, котра псувала освітню справу, — повинні надалі провадити свою освітню роботу через відділи народньої освіти.

Вам, товариші, належить в цьому відношенні взяти тверду лінію і при всяких анархичних вчинках з боку тої чи іншої установи негайно доводити конкретні факти до відома Київської Губерніяльної Комісії (адресувати до Губнаросвіти). Входить в тісний контакт з Парками (відділами праці на сел.), котрі являються ідейно керуючими органами: вони ж повинні давати вам партійні сили, безпосередня участь котрих в праці відділів народньої освіти конче потрібна. Майте на увазі, що школи і клуби професійних робітничих спілок і кооперативів уже офіційно передані до відділів народньої освіти; також передані і школи залізничних установ, але поки що вони підлягають безсердечно Губнаросвіті.

Націоналізуйте театри і кіно і одразу беріть справу художньої пропаганди в свої руки. Націоналізуйте бібліотеки і переводьте їх на тип попересувних, аби найкраще і найширше обслужити повіт. Втягуйте в живу освітню роботу комола та жінвідділи. При складанні своїх кошторисів неодмінно ввольте туди видатки на освітню роботу комола, від котрого вимагайте своєчасного надсилання кошторисів. Приймайте участь в делегатських загальних зборах жінвідділів, пропагандуйте серед жінок величні ідеї радянської влади в справах соціального виховання, давайте їм роботу в освітніх установах. Беріть з комола та жінвідділів народосвіти практикантів, з яких матимете незабаром гарних робітників, певних з боку додержання пролетарських принципів в справах культурно-політичного виховання мас.

До мене надходять з повітнаросвіт скарги на те, що військові частини руйнують шкільні будинки, шкільне приладдя та бібліотеки. Для поладнення цієї справи виїхав до Тараші та Сквири начальник Київського Політпросвіту. Пропоную о кожнім окремім випадку такого руйнування, конкретно доведеним, негайно сповіщати мене.

Врешті, про фінансову справу, яка найгірше зараз стоїть. Грошових знаків обмаль, їх зовсім не вистачає. Рішуче треба, товариші, викликати до фінансування повітнаросвіт *широку місцеву масу, приволаючи саме населення до натуральної, але добровільної повинности* в справах підтримання освітніх установ. Ви повинні знати, товариші, що навіть при правильному фінансуванні скарбниці, вона зовсім не в силі задовольнити самої мізерної частини тих потреб, які викликаються на Київщині в справах відбудування освітніх закладів після «татарської» навали німців, денікинців, поляків і іншої погани. Всебічним поясненням серед селянства необхідности широкої постанови справи освіти, захоочуйте населення до одремонтування шкільних, клубних та інших будинків; просіть у земвідділів лісового матеріалу, заготовляйте господарським чином дерева. В випадку відсутности можна з допомогою Опродкомгуба і Повітревкому, по згоді з місцевим населенням призначити вчителям платню натурою — борошном (хлібом), салом, яйцями, маслом то-що. Треба в останньому разі так поступати, щоб була призначена певно для всіх однакова норма, яка видавалась би організованим шляхом, аби не було б

навіть маленького натяку на вимогання, хабарництва та інші вчинки, що під- ривали б авторитет учительства серед місцевого населення. Добивайтесь наділення вчительства землею від городи та поля, щоб воно з одного боку власною фізичною працею показувало би населенню відювітний приклад трудового життя вчителів, а з другого боку змогло забезпечити себе хлібом незалежно від платні, котра при умовах сучасного життя на українському селі не може дати жадного забезпечення. Надія вчительства лише на платню із скарбниці—це відголосок старого часу, коли розумова робота глибокою прірвою була відкремлена від фізичної, завдяки чому вихов десь багато гнило, незгідної для життя кволої інтелігенції, до котрої належить чимала ча- стина сучасного вчительства. Покажіть нашому вчительству шлях об'єднання розумової і фізичної роботи і воно не буде голодувати в плодородних повітах Київщини. Само собою розуміється, що вчитель повинен мати певний авто- ритет серед населення, щоб одержати землю і допомогу в її обробленні, але без такого авторитету перебування на селі навіть добре забезпеченого вчителя зайве а то й шкодливе.

На днях розасігнувано по повітових відділах народньої освіти в серед- ньому по 15.000.000 кар. на кожний відділ. Поки що відчувається великий брак в грошевих знаках, але швидко ця прикристь буде усунута, гроші незабаром буде надіслано з Харькова. Не піддавайтесь одчаю без грошей, працюйте не покладаючи і не спускаючи рук—грошева допомога швидко буде.

Аби правильно поставити освітню справу на повітах, треба поперед всього зробити детальне статистичне обслідування стану освіти на селах, для чого надсилається згазок анкети, по якій треба перевести цю справу Докладні відомости і повні вичерпуючі статистичні данні про стан освіти на повітах кожний завідуючий повітноросвітою мусить представити власноручно в Губер- ніяльний відділ народньої освіти 1-го листопада, при чому 1, 2, і 3 листопада відбудеться коротенька нарада при Київському губвідділі народньої освіти всіх Завідуючих Повітвідділами народньої освіти по питанням освітньої праці в селі. Відносяться, товариші, цілком уважно по статистичного обслідування в справах освіти свого повіту, без чого не можна вести культурної освітньої праці. Після революції такого обслідування на Київщині не було, крім скла- дання систематичних таблиць, варт було б це накреслити на географічних мапах повітів сітку різних культурно-освітніх установ. Губерніяльний відділ народньої освіти склав би такі мапи і видав би загальну мапу Київщини.

Для підтримання постійного і живого звязку з центром щомісяця пер- шого числа кожний завідуючий повітовим відділом народньої освіти або уповноважений ним заступник повинен приїждати до Києва і крім писаного докладу (який він неодмінно мусить привозити з собою) робить докладну відповідь про діяльність порученої йому народіві за минулий місяць. Для складання звіту праці можна користуватись надсилаємою анкетю, про ускаю- чи ті данні, які були зазначені в попередньому звіті, коли протягом мину- лого місяця не було ніяких змін. Такому дійсному звязку центру з повіта- ми я придаю остільки велике значіння, що тих завідуючих, котрі не наді- шлють по власній вині докладчика до Києва хоч один раз в зазначений термін, мусимете притягати до адміністративної відповідальности. З Губнаросвіти теж насилаються відповідальні робітники на повіті (Сквира, Тараща, Бер- дичів, Чернобіль).

Друга Всеукраїнська Нарада робітників освіти в Харькові, на котрій ви були присутніми, виразно визначила шляхи, методи й зміст нашої освіт- ньої роботи в сучасний момент. Вставляйте, товариші, міцно на цей шлях. На- мічайте п-вно систему своєї найближчої культурно-політичної роботи і про- вадьте її вкупі зо всіма місцевими організаціями, опираючись цілком на само- діяльність населення. Будьте справжніми проводирями соціалістичної культу- ри серед селянства і робітництва. Про всякі непорозуміння негайно запитуй-

те Київський Губерніяльний відділ народньої освіти; не облишайте навіть маленької нез'ясованої для себе дрібниці.

До праці, товариші, не спиняйтесь перед перешкодами. Перед нами темна маса селянства, яка чекає від нас світла знання.

Ми повинні цей світ принести з собою і ми його принесем.

Про одержання тих чи інших розпоряджень або інструкцій з Губнар-освіти кожний раз повідомляйте по апарату живого зв'язку.

З товариським привітанням.

Завідуючий Київським Губерніяльним відділом народньої освіти Левитський.

Інструкція повітовим відділам народньої освіти та шкільним закладам типа технікумів і професійних шкіл.

I. Загальні тези.

§ 1. Професійно-технічні школи та технікуми є спеціальні заклади, котрі мають на меті: а) дати спеціальні знання в певній галузі продукції, а також дати загальний технічно-промисловий і комуністичний розвиток особам, які пройшли школу соціального виховання, або які мають відповідну підготовку, а також робітникам і особам, працюючим на фабриках, заводах і інших підприємствах і радянських установах і котрі по своєму розвитку можуть слідувати за курсом навчання в школі; б) сприяти розвитку і розповсюдженню наукових і практичних знань в різних галузях продукції серед населення району та з являється культурно-освітнім центром району.

§ 2. Професійно-технічні, соціально економічні та агрономічні школи й технікуми утворюються в відповідних промислових районах, по змові коло зразкових фабрик, заводів і зразкових сільських господарств.

§ 3. Складання сітки технікумів і проф. шкіл на повітах належить до обов'язків пов. того підвідділа проф. освіти та повітових проф. рад. Губерніяльний підвідділ проф. освіти остаточно затверджує цю сітку та здійснює її в житті.

§ 4. Повітова Рада проф. освіти розділяє школи й технікуми на відділи відповідно до дійсних потреб народньої освіти в кожній місцевості та вносить це на затвердження Губерн. Ради проф. освіти.

II. Керування проф. шкільними закладами.

§ 5. Підвідділ проф. освіти Губнаросвіти:

а) організує шкільну, адміністраційну, господарчу частину і по згоді з Губземвідділом, через представників Губземвідділа та Коллегії Губ. проф. освіти й повіт. проф. освіти сільсько-господарчу частину проф. шкіл й технікумів, а саме: фермерські господарства, ліси, городи, зразкові поля, розсадники й т. инш.

б) безпосередньо і через повітові підвідділи проф. освіти наглядає хід навчання, виконання постанов і розпоряджень вищої влади республіки.

в) розглядає та затверджує кошторис на утворення й утримання професійних шкіл і технікумів,

г) санкціонує або відводить персональний склад Президіума проф. шкіл й технікумів, який був затверджений повітов. відділами.

д) затверджує навчальні плани технікумів і професійних шкіл.

§ 6 Рада шкільного закладу здійснює загальний догляд і керування шкільного закладу.—Рада шкільного закладу складається в таких осіб:

а) вчителів шкільного закладу,
 б) представника повітового підвідділу проф. освіти,
 в) представника місцевого Виконкома або Ревкома,
 г) представників проф. спілок по спеціальностям шкільного закладу, по одному від кожної спеціальности (коли шкільний заклад має декілька спеціальних відділів), котрих делегує місцеве об'єднання спілок,

д) представників місцевих господарчих органів, котрі регулюють галузі промисловости, яку обслуговує шкільний заклад (Земвідділа, Металвідділа, Жемвідділа, Трудцукра, Статбюрс, Опродкомгуба, Фінвідділа, Коммуновідділа), по одному від кожної спеціальности,

е) представників від учнів віком не молодших від 16 років по одному від кожного спеціального відділу, та в шкільних закладах з одним відділом—два представника,

ж) завідуючого інтернатом шкільного закладу,

з) представника від майстрів, робітників і службовців шкільного закладу,

і) представники від Ком'ячейки й Комуністичної Спілки молоді,

к) представника від заводууправління того заводу, при котрому існує школа,

л) представника Завкома того заводу, при котрому існує школа,

м) представників від Заводських комітетів цих заводів і досвідних станцій, в районі розкладу котрих знаходиться школа та інтересам котрих вона служить.

§ 7. До відання Ради належить:

а) видання на підставі цього положення інструкцій, наказів і постанов, що справах, які відносяться до всіх установ шкільного закладу,

б) обрання Президіума шкільного закладу та завідуючого навчальною частиною відділів з кількості кандидатів, котрих виславляють відділи, та подання їх через повітові наросвіти на затвердження Губнаросвіти.

в) розгляд і затвердження річного звіту про наукову, шкільну і практичну діяльність шкільного закладу,

г) розв'язання питань, котрі будуть подані до розгляду Ради Президіумом шкільного закладу та були виславлені зібранням відділів або комітетом в справах слухачів,

д) розгляд питань про придбання і користування будинків, земельних частків, і про прийаття шкільним закладом на себе ріжного роду зобов'язань, котрий подається на затвердження органів управління шкільними закладами,

е) розгляд загального кошторису прибутків і видатків по шкільному закладу, який подається на затвердження органів управління шкільного закладу,

ж) прохання про зміну або доповнення положення про шкільний заклад і про керування ним,

з) делегування від імени шкільного закладу членів його на наукові та загальні зібрання, з'їзди, конгреси, та затвердження командировок учительського персоналу шкільного закладу,

и) оповіщення про конкурси на заміщення вчительських вакансій, згідно з спеціальними приписами про обрання вчителів,

к) відкриття навчально-помічних установ,

л) обрання комісій для розроблення ріжних питань, котрі відносяться до кола діяльности шкільного закладу, та зв'язаних з ними справ,

м) поділ шкільного закладу на необхідну кількість відділів, котрий подається на затвердження органів управління шкільного закладу,

н) розгляд плянів навчання та програм, встановлених відділами,

о) навід відділам в приводу ведення предметів і навчальної роботи слухачів, коли вони незадоволені слухачами,

- п) оголошення про загальне розподілення предметів спеціальних і епізодичних курсів,
- р) встановлення комплекту слухачів на всіх відділах і правил приймання в шкільний заклад на різні відділи згідно з їх внесенням, після існуючого загального положення,
- с) оголошення про загальний план навчання,
- т) постанови про видання і переклад наукових і педагогічних праць, підручників та учебників,
- у) встановлення правил про видання посвідчень з волі слухачів,
- ф) розв'язання всіх питань, які торкаються загальної організації шкільного закладу, оскільки такі постанови не суперечать цьому положенню.

§ 8. Кожне зібрання Ради шкільного закладу обирає поміж себе окрему особу для головування в тому засіданні.

§ 9. Рада шкільного закладу розв'язує справи простою більшістю голосів. Зібрання Ради вважається правосильним та постанови Ради шкільного закладу вважаються дійсними, коли члени присутні в кількості не менш як третя частина всієї кількості (членів).

§ 10. Коли засідання Ради не відбувається через відсутність кількості членів, встановлених в § 9. нове засідання Ради скликається не раніше, як через день, і вважається дійсним при всякій кількості членів.

§ 11. Постанови Ради беруть силу негайно після прийняття їх, коли не заявив з боку протесту представник установи в безпосередньому віданні котрої знаходиться шкільний заклад. Коли представник установи, в безпосередньому віданні котрої знаходиться шкільний заклад, подасть протест проти постанови Ради або буде відсутній в засіданні Ради, — протокол засідання Ради насилається на затвердження завідувачому цією установою. Коли з боку установи, в віданні котрої знаходиться шкільний заклад, не буде протеста на протязі одного тижня з часу одержання протокола, це вважається як затвердження протокола.

§ 12. Рада шкільної установи скликається згідно з її постановою, з постановою президіума шкільного закладу, або згідно з заявою (на папері) $\frac{1}{10}$ частини загальної кількості членів Ради, та відкривається президіумом. Засідання Ради відбуваються в м'рі потреби, але не менш як двічі на протязі навчального періода (семестра, триместра і т. инш.).

Про президіум шкільного закладу.

§ 13. Безпосереднє відповідальне керування різними адміністраційними та господарчими справами шкільного закладу а так ж догляд над добрим ладом і правильним ходом справи у шкільному закладі доручається голові Президіума спільно з його членами.

§ 14. Президіум обирається Радою шкільного закладу з числа вчителів в складі: голови, двох членів Президіума та трох кандидатів до них. — Кандидати, в порядку обрання, заступають членів Президіума на час їх відсутности. Президіум обирається на один рік і затверджується Повітовим п'відділом професійної освіти, причому підвідділ негайно повідомляє Губерніальний підвідділ про склад Президіума. Губерніальний підвідділ має право відводу. Уповноваження Президіума вважаються продовжені на кожний слідуєчий рік, коли з боку установи, в безпосередньому віданні котрої знаходиться шкільний заклад, не буде пропозиції про переобрання Ради шкільного закладу надається право, після окінчення виборчого строка, подати мотивовану заяву про необхідність переобрання.

Примітка. Один з членів Президіума обирається з числа завідувачих навчальною частиною одного з відділів.

§ 15. Голова Президіума є відповідальний керманіч учебної та адміністраційно-господарчої частини. Один з його товарищів є його помішник по учебній частині, другий - по адміністраційно-господарчій частині (він є також секретар Президіума та Ради).

§ 16. Голова Президіума має право одноособово робити постанови по ріжним питанням, котрі належать до відання Президіума, та повідомляти його про це. Коли Президіум не погоджується з цєю чи иншою постановою голови, він може подати на цю постанову скаргу до Ради шкільного закладу, але не врипиняючи виконання цієї постанови.

§ 17. Президіум шкільного закладу відповідає перед Радою шкільного закладу та установою, в безпосереднім віданні котрої знаходиться заклад.

§ 18. Про всі свої постанови і вироки Президіум повідомляє обовязково Раду шкільного закладу в її найблизшому засіданні.

§ 19. В випадку, коли виникає потреба, відповідному підвідділові Губнаросвіти надається право, замість Президіума, утворити одноособове керування шкільним закладом в особі завідуючого, котрий обирається і затверджується на основі § 14 цієї інструкції.—

Про зібрання відділів.

§ 20. Зібрання відділів:

- а) відає всю наукову і учебну частину відділу,
- б) обирає Президіум відділу, який складається з 3-х осіб, виставляє кандидатів на посаду завідуючого учебною частиною відділу, котрий являється Головою Президіума відділу,
- в) щорічно розглядає, затверджує та подає до Ради учебногo закладу звіт про діяльність відділу та його учебно-помічних установ,
- г) подає до відомо Президіума шкільного закладу про бажані зміни в учебних планах і взагалі про заходи, котрі сприяють розвиткові наукової і учебної діяльності відділу.

§ 21. Зібрання відділу складається з усіх вчителів відділу та двох представників від слухачів цього відділу, що досягли віку в 16 рок, і представника від Ком'ячейки шкільного закладу, та К. С. М.

§ 22. Зібрання відділу скликаються в мірі потреби (але не менш як один раз на місяць) завідуючим учебної частини або в приводу писаної вимоги 1/10 частини членів його.

§ 23. Зібрання відділів відкриваються завідуючим учебної частини та відбуваються під його головуванням.

§ 24. Протоколи зібрання відділів обовязково подаються до Президіума та реферуються завідуючим учебної частини відділу на найблизшому засіданні Ради.

§ 25. Завідуючий учебної частини відділу є відповідальний керманіч учебної частини відділу і має право безпосередньо робити в Президіумі шкільного закладу заяви по всім питанням, звязаним з учебною працею відділу.

Комітет по справам слухачів.

§ 26. Комітет по справам слухачів складається з одного представника від персонала вчителів шкільного закладу, згідно обранню, з 3-х представників від колектива слухачів і одного представника від спілки Комуністичної молоді.

§ 27. Члени комітета по справам слухачів обираються на один рік. Комітет обирає поміж себе Голову й Секретаря,

а) дисциплінарні справи слухачів, за для чого Комітет може утворювати комісії, єднальні суди та инш.

б) призначення, дипломи та соціального забезпечення в межах асигнованих на це сум на підставі спеціальних інструкцій,

в) запобіження заходів до забезпечення слухачів за час їх позашкільного життя нормальними умовами існування.

§ 28. Комітет збирається в мірі потреби або на підставі вимоги трьох його членів, але не менш як один раз на місяць.

§ 29. Зібрання Комітету вважається дійсними, коли на їх присутні не менш як три члени, в тому числі голова або його заступник.

III. Навчальна частина.

§ 30. Професійні школи можуть бути денні та вечірні, так само, як і технікуми. Професійні школи мають свої зібрання відділів для тих відділів, котрих бракує в технікумах, при котрих вони існують.

§ 31. Професійна школа має на меті підготувати кваліфікованого робітника, котрий може під доглядом техника-спеціаліста виконувати працю по окремим спеціальним в ділах техніки або агрономії. Технікум поділяється на два ступені: 1-ший ступінь має на меті підготувати майстера-техніка, 2-ий ступінь інженера-спеціаліста. Агрономічний технікум має один концентр, котрий підготовляє інструктора-спеціаліста. Соціально-економічна школа має на меті підготувати кваліфікованого робітника-виконавця в різних відділах радянських господарських установ і бюрох (статистичним, продовольчим, комунальним і т. инш.)

§ 32. Роки навчання розділяються по ступням навчання таким чином: а) на відділі технічного характеру в професійній школі — 2 роки, практичного стажу 1 рік, на першому ступні технікума 1/2 роки та на другому ступні 1 1/2 роки, та практичний стаж для інженера спеціаліста — 1 рік; б) на агрономічному відділі: в професійній школі 2 роки та в технікумі, котрий не поділяється на ступні, 3 роки, та практичний стаж для інструктора-спеціаліста 1 рік; в) на соціально-економічному відділі навчання продовжується три роки та практичний стаж 1 рік.

§ 33. Курс навчання на всіх ступнях даного технікума на відділі технічного характеру 3 роки, та ще один рік практичного стажу. — Продовження курсу в вечірнього технікума — 6 років, з поділом курсу на чотири концентра: 1) технічна грамотність (один рік) 2) підготовка кваліфікованого робітника (один рік), 3) підготовка майстера-техніка (два роки), 4) підготовка інженера вузької спеціальности (два роки).

§ 34. Навчання на перших семестрах проф. школи провадиться як загально по змозі для всіх відділів. В теоретичних предметах тільки на останніх семестрах накреслюється де яка спеціалізація постільки, поскільки це необхідно для підготовки кваліфікованого робітника. Спеціалізація в професійній школі набуває більш практичного характеру через те, що графічним і практичним роботам (наибільш в майстернях) дається напямок відповідно до тої спеціальности, котра яскраво визначається вже на першому ступні технікума.

§ 35. Для учнів, котрі не скінчили школи соціального виховання, вищої початкової школи або 5 класів гімназії, реальної або комерційної школи, можуть бути утворені при технікумах та професійних школах підготовчі класи.

П р и м і т к а. При технікумах і професійних школах можуть бути утворені короткострокові та епізодичні курси по окремим питанням і спеціальностям, згідно з постановою про це ради технікума чи проф. школи та після затвердження навчального пляна відповідним підвідділом проф. освіти.

§ 36. Предмети навчання в професійних школах поділяються на дві категорії: а) загальні для слухачів усіх в ділів і б) спеціальні. Загальними для всіх відділів предметами в технічній та агрономічній школі з'являються: 1) українська та російська мова і література, 2) закордонні мови, 3) ма-

тематика, 4) фізика, 5) хемія, 6) гігієна, 7) малювання, та 8) соціально-економічні науки, з поділом на політичну економію, соціологію, історію робітничого руху, робітниче законодавство, соціальну охорону праці.

§ 37. При професійних школах і технікумах засновуються такі науково-помічні установи, які вимагає план навчання, наприклад; бібліотека, фізичний кабінет, рисовний кабінет, хемічна лябораторія, механічна лябораторія, ботанічна лябораторія, зоологічний кабінет, студія малювання, геодезичний кабінет, по товарознавству, бухгалтерський, статистичний кабінет, млини, досвідне поле, плодовий і лісний розсадник, сільсько-господарська ферма, музей по різним відділам наук і т. инш.

§ 38. Учебний рік ділиться на два зимні і один літній триместри: перший—з 15 вересня до 1-го січня з перервою навчання на два тижня з 1-го до 15 січня; другий триместр з 15 січня до 15 травня з перервою праці на два великодні тижні, та третій триместр з 15-го травня до 1-го вересня, з перервою від 1-го до 15-го вересня. В вечірньому технікумі навчання провадиться цілий рік.—Росподіл праці може мати де які відміни в залежності від місцевих умов і обставин.

§ 39. Робота на перших двох триместрах складається з теоретичних і звязаних з ними практичних праць в кабінетах, в лябораторіях, майстернях, на фермах і в інших науково-помічних установах, а також по часті зимової практики для цих спеціальностей, для котрих це можливо по місцевим умовам, а саме, коли проф. школа та технікум знаходяться коло зразкового заводу або фабрично-заводського підприємства, або мають свої майстерні чи ферми. Третій триместр присвячується літнім-практичним роботам.

§ 40. Професійні школи і технікуми організуються на принципах української трудової професійної школи, тому навчання в них мусить базуватися на таких підвалинах:

а) метою навчальних плянів цих шкільних закладів повинно бути практичне ознайомлення з спеціальностями в безпосередньому звязку з відповідним кожній спеціальності виробництвом,

б) кількість викладаємих для кожної спеціальності дисциплін повинна бути скорочена до можливого мінімуму,

в) навчання повинно провадитись научно-показним методом, шляхом живої розмови з учнями, при активній участі самих учнів в цій роботі. Активність виявляється в складанні індивідуальної сводки лекцій вчителя, а також в складанні колективного конспекту лекцій під доглядом викладача,

г) вся навчальна праця провадиться лише в школі; задавання будь яких учебних роіт до дому забороняється,

д) практичні роботи, демонстративні курси, праці в лябораторії та в майстернях, на фермах, в державних установах фінансово-господарського характеру повинні складати оснву навчання,

е) спеціалізація повинна провадитись з перших кроків навчання шляхом надання загальним для всіх відділів дисциплінам фахового характеру, наприклад: при викладанні математики, фізики та хемії повинен бути наперед використований матеріал, який дає головна спеціальність відповідного відділу; деталі машин для сільсько-господарського відділа треба викладати згідно зразків деталей, які стосуються до сільсько-господарського машинобудівництва, технологію матеріалів для механічно-сахароварного відділу треба викладати, звертаючи особливу увагу на ті матеріали, які стосуються до цукроварної справи і т. инш.,

ж) основні та технічні дисципліни треба викладати в можливо скороченій формі з практичним напрямком, даючи учням тільки не бхідний мінімум математичних висновків і включаючи в курс по змові більш свіжий і новий матеріал,

в) там, де технікуми засновуються при сезонних виробництвах, практичний триместр на відділі відповідної спеціальності цього виробництва переноситься з літнього сезону на відповідний сезонному виробництву час, тоді як на літньому триместрі навчання набуває теоретичного характеру,

і) практика складається з робіт на державних підприємствах, при чому учні самі беруть участь в виробництві нарівні з постійними робітниками,

к) після практики літнього чи осіннього триместра учні мусять подавати звіти про свої роботи по плану, який дає ім зібрання відповідного відділа,

л) завданням практики є зміцнення передуманого та ґрунтовне ознайомлення: 1) з роботою кваліфікованого робітника, 2) з всіма технічними методами в обраній вузькій спеціальності, 3) з організацією виробництва, з окремими в технічній, адміністраційною та господарською частинами його.

§ 41. Кожен з учителів і керівників по початку триместра подає на розгляд зібрання відділу програм навчання в майбутньому триместрі на підставі, з одного боку, зразкової програми Наркомосвіти, з другого боку— місцевих завдань професійної школи, нових течій в педагогіці та техніці.

§ 42. Кожен учень присвячує не менш як чотири години на добу практичним і графічним роботам, при чому на фермерських господарствах або в майстернях чи на заводі, він працює як звичайний робітник і підлягає в цей час загальним постановам Радянської влади; це торкається робітників республіки в відповідних відділах виробництва. Завідуючі майстерень ведуть учет праці кожного учня-робітника.

§ 43. Професійні школи та технікуми—українські шкільні заклади, тому напрямок і зміст загальних предметів навчання мусить бути таким, щоб учні одержували повне знання стану промисловости та взагалі народного господарства України.

§ 44. В цих школах, учні в котрих переважно складаються з осіб, рідна мова яких є українська,—лекції повинні викладатися українською мовою.

Примітка: За браком учителів спеціалістів, які могли б викладати лекції українською мовою, тимчасово можна дати дозвіл на виклади російською мовою, але зібрання відділу школи дає вчителю визначений термін для вивчення української мови та для переходу до викладу лекцій на українській мові.

§ 45. Щоб підвищити загально-освітній рівень учнів з боку їх громадянської самосвідомости та естетичного виховання, при кожній професійній школі чи технікумі закладаються клуби по схемі та статуту, які затверджені Наркомосвітою.

IV. У ч н і.

§ 46. Навчання в професійних школах і в технікумах провадиться без плати. В професійну школу на перший триместр приймають молодь віком не менш від 15 років, котрі скінчили школу соціального виховання, вищу початкову школу, або 5 класів середнього шкільного закладу (гімназії, реальної або комерційної школи, або котрі мають відповідну підготовку). Приймання учнів буває один раз в рік перед початком навчання, а саме 10-го вересня. На перший триместр технікумів приймають людей, котрі скінчили професійну школу відповідного відділа, але тимчасово, поки професійні школи ще не утворені, до технікумів будуть приймати учнів, котрі скінчили технічні та ремісничі школи, 6 або 7 класів середньої школи (гімназії, реальної чи комерційної школи). На відповідні концентри технікума та в професійні школи приймаються робітники та особи, котрі працюють на фабриках, та в радянських установах, коли вони по своєму розвитку можуть слідувати за курсом навчання в школі чи в технікумі.

§ 47. Присутність учнів на лекціях і на практичних роботах вважається обов'язковою та підлягає суворому контролю. Зібрання відділів школи встановлює строки днів, коли треба обов'язково перевірити знання учнів через запити та кольоквіуми.

§ 48. Коли учні скінчили проф. школу по відділу технічному або соціально-економічному, вони, відбувши практичний стаж в 1 рік, одержують від спеціальної іспитної комісії свідоцтво на звання кваліфікованого робітника-виконавця. Таке саме звання мають ті учні, що скінчили професійну агрономічну школу, при чому відбування практичного стажу для їх не встановлено.

§ 49. Учні, які скінчили перший ступінь технікума по відділу технічного характеру, коли вони відбули річний практичний стаж, одержують від іспитної комісії свідоцтво на звання техника-маїстра. Після скінчення 2 го ступеня технікума та відбуття річного стажу учні одержують звання по відділу технічного характеру інженіра-спеціаліста, по агрономічному відділу-інструктора-спеціаліста.

§ 50. Особи, які скінчили повний курс технікума та відбувають практичний стаж, щоб придбати звання інженіра-спеціаліста або інструктора-спеціаліста, повинні подавати в зібрання відділів школи свої самоїтні праці, котрі мусять бути звязані з їх роботою (на заводах, фабриках зразкових господарствах), яку вони провадять під доглядом технікума-

V. Учителі та службовці.

§ 51. Учителі та завідувачі майстерень і ферм технікума мусять бути особи з вищою освітою по відповідній спеціальності.

Примітка. В окремих випадках учелі можуть бути призначені з осіб, які не одержали вищої освіти, коли вони відомі як видатні спеціалісти або педагоги.

§ 52. Лаборанти та майстри технікумів, навчителі та керівнічі практичних робіт в професійних школах можуть бути призначені з осіб з середньою освітою.

Примітка. Посади лаборантів і майстрів, та керівних практичних робіт в професійних школах можуть займати особи, котрі не мають середньої освіти, коли ці особи відомі як видатні практики.

§ 53. Губерніяльний відділ Нар. Освіти публікує в газетах прогінні посади в професійних школах і технікумах, щоб дати можливість особам, які бажають обняти ці посади, виставити свою кандидатуру. Зібрання відділів шкіл теж може пропонувати кандидатів на посади вчителів і завідувачих майстерень в цих шкільних закладах і подавати референції про них.

§ 54. Учительський персонал, а також всі службовці технічних шкіл і технікума, одержують утримання з Державної скарбниці згідно з тарифом, затвердженим Наркомпрацею. Утримання педагогічного персоналу та всіх службовців проф. шкіл і технікумів в цій частині, котра торкається фермерського господарства — виплачується з коштів Державної скарбниці на підставі кошторисів, затверджених Губ. відд. Народньої Освіти, по згоді з органом Наркомзема.

§ 55. Вчителі та службовці, після скінчення 25 років служби (включаючи сюди службу в інших установах), звільняються зі своїх посад.

Примітка. Коли вищезазначені особи, після лікарського огляда, з'являються працездатними, Губ. підвідділ проф. освіти, згідно з проханням зібрання відділів школи, може залишити цих осіб на своїх посадах для продовження праці.

§ 56. На вчителів школи покладається організаційна праця, звязана з навчанням відповідних предметів: підготування досвідів, виправлення пись-

менних праць, перегляд малюнків і плянів, утворення різних спроб, іспитів, репетицій і т. инш.

§ 57. На керівників практичних робіт також покладається організаційна праця в майстернях або лябораторіях, підготовка учебного матеріала для робіт, підготовка робочих плянів, снастів, струментів, праця по учоту робіт учнів, розгляд і перевірка робітничих та інструментальних книжок, догляд над захованням і справним станом та ремонтом інвентаря та инш.

§ 58. Підготовка великих досвідів і переведення практичних праць зі слухачами в лябораторіях і кабінетах під керуванням вчителів покладається на окремих ляборантів, умови праці котрих прирівнюються до умов праці керівників практичних робіт.

§ 59. Майстри, котрі займаються з учнями, повинні не тільки допомогати керівникам в їх роботах з учнями та вести підготовчі до цих робіт майстрування, але в вільній від цих робіт час (на протязі 8 годин робочого дня) повинні виконувати всі ті праці по спеціальности, котрі адміністрація майстерні доручить їм, не алежно від того, якого характеру будуть ці праці, себ-то чи вони будуть будівельні або ремонтні роботи по будинку, ремонт інвентаря шкільного закладу або його учебно-помічних установ, або виконання різних заказів.

Завідуючий підвідділом профосвіти К. Калиненко.
За Секретаря Озеров.

ВІДОЗВА ДО ЗАВІДУЮЧИХ

Повітнаросвітами Київщини.

(Про Політпросвіти)

Товариші! Антанта робить ще одну спробу відігратись на панській Польщі, яка дуже швидко забула про те, що місяць тому назаж наша Червона Армія стяла під самою Варшавою. Тимчасовий успіх на нашому фронті польські пани дуже завчасно приймають як серйозну поразку Радянської Республіки й знову насовуються на Україну. Але не стільки страшна загроза з боку польської шляхти, яку український нарід ненавидить і б'є з часів гайдамаків, оскільки українським робітникам й селянам загрожує барон-Врангель, котрий васовується на самі родючі південні частини України.

Польська шляхта тільки відволікає нашу увагу й сили, вся надія Антанти скупчена на південному фронті, де орувує Врангель.

В сучасний мент, коли сілогвардійські банди знову намагаються закабалити працюючий люд України, коли молодим але міцним наросткам соціалістичної культури та освіти загрожує цілковита загибель під тяжким чоботом осатавілої буржуазії—Ви повинні негайно поставити підлеглі Вам відділи народньої освіти на бойовий лад (особливо Політпросвіти). Провадьте серед селянства й робітників широку бойову агітацію й пропаганду визвольного характеру, підіймаючи їх на героїчну боротьбу проти лакеїв всевітньої буржуазії, котрі намагаються, користуючись тимчасовим випадковим успіхом, в правдати довірря своїх панів і остаточно продати їм в неволю селян і робітників України. Зміцняйте й огрантовуйте тил, бо без цього наша славна черв на армія буде голодною, роздягнутою, що примусить її відступити перед ворогом, про которого піклуються французьські, англійські і американські капіталісти. Перемога можлива лише при стихійному

зворушенні мас, коли всі працюючі візьмуть активну участь в охороні Республіки. Для молодих і здорових не має другого місця, як не в лавах червоної армії. Хорі, старі або надто молоді фаховці повинні в тилу напружити всі сили аби червона армія була нагородвана, одягнута, обута, аби вона почувала кожну хвилину що в неї є рідний тил, на який вона спирається, яким вона живе. Усяких провокаторів, контр-революційних агентів, саботажників, які зараз підводять до гори голову, треба виловлювати й нищити. З'ясовуйте перед населенням ганебну роботу цих «добродіїв» і воно само знатиме, куди їх направляти.

Зараз же звяжіть Політпросвіти (був. Позашкільні Підвідділи) з Парками і направте їх виключно на роботу в агіт-лект-пункти. Де таких пунктів немає, негайно їх закладайте і через них всебічно з'ясовуйте перед селянством в біжучий мент, підіймаючи його на свідому боротьбу за радянську республіку.

Товариші, ми не можемо зараз поступитись жадним клапчиком нашої землі перед паньськими наймитами, бо вони знову дощенту зітруть всі наслідки нашої роботи по відбудуванню радянської республіки і після знову прийдеться будувати з початку.

Чимало зазнало лиха наше правобережжя... Годі, — не дамо більше панам і панським прихвостням поневірятись та знущатись над нами. Всі свої сили, весь свій хист віддамо на захист Радянської України й на цей раз спина нашого селянства не знатиме нагая польського пана і пан не покуштує нашого хліба.

В сучасний мент на віділах народної освіти, — як осередках соціалістичної культури й джерелах пролетарської свідомости лежить надзвичайно відповідальний обов'язок зосередження уваги населення на подіях на фронті й притягнення його до захисту Республіки. Див. ст. ГРИНЬКА „Бойові завдання позашкільної освіти“ „Вістник Народнього Комісаріату Освіти“ ч. 1 стр. 23.

Майте на увазі, що при соціалістичному устрою життя освіта полягає в політично-громадському вихованню мас — як молоді так і дорослих, тому в ріжних заходах що до загальної громадської діяльности в напрямку змінення пролетарської свідомости і тривалости серед населення відділи народньої освіти повинні бути завжди попереду: тиждень селянства та день семії червоноармійця і т. д. повинні провадитися не тільки при безпосередній участі відділів народньої освіти, але до певної міри під їх керівництвом.

Револуція в небезпеці. Припиніть тимчасову повседенну, звичайну роботу й киньте всі сили на бойову агітацію і пропаганду в політичним становищем сучасного менту. Приймайте активну участь в ті дні фронту, який має бути оголошено на днях.

Пам'ятайте, товариші, що зараз інтереси фронту й тилу в умовах бойової обстановки покривають всі інші вимоги життя. Не дайте заклятому воєнові працюючих навіть на один день вступити до Ваших повітів.

З товариським привітанням!

Завідуючий київським губвідділом

Народньої освіти Л. ЛЕВИТСЬКИЙ.

Відозва про ремонт шкіл і утримання робітників освіти.

До всіх повітових відділів нар. освіти.

ТОВАРИШІ. Боевим завданням Освіти мусить стати зараз відбудування і оборуудування зручованих будинків шкільних та інших освітніх закладів, ремонт їх, а також забезпечення на далі матеріальної сторони нав-

чання та культурно-освітнього життя, постачання всіма необхідними засобами для нормального пр-в ведення його.

Відділи Наросвіти повинні напружити всі свої сили для досягнення цих задань. Всіма засобами, широко притягаючи населення шляхом агітації, відозв, організації, як періодичної участі населення в роботах (тижні Освіти), так і постійними згідно слідуєчих інструкцій:

1. Ремонт (оборудовання та постачання паливом сільських і містечкових шкільних будинків та різних освітніх закладів (шкіл соціального виховання, професійної освіти, просвіт, хат-читалень та инш) переводиться на кошти держави і сільських громад під контролем та відповідальністю перед державними органами волостними і районними відділами освіти.

2 Для керування і переведення справи ремонту, оборудовання і постачання будинків освітніх закладів утворюється постійні комісії по ремонту і постачанню; волостні: в складі голови волостного Комнезаможа, представника від Волзіднаросвіти, представника Волревкома і повітові— в складі представників Повітнаросвіти, Повітревкому і зацікавлених відомств*).

3. До обов'язків комісії по ремонту і постачанню шкіл належить: а) добування матеріалів для ремонту в відповідних радянських установах, б) доставка їх, в) організація переведення самого ремонту, г) постачання шкільних установ землею, паливом, м'ясою, приладдями, машинами, верстатами, матеріалами та знаряддями для трудових професій, підручниками і то що.

4. В разі державні установи не зможуть цілком задовольнити потреб шкільних установ що до ремонту і постачання, Комісія обов'язана притягнути місцеве населення до справи яку переводить на його кошти, при чому вся розкладка (коштів і участі в роботах) розподіляється між населенням в порозумінні та під контролем Комнезаможа.

5. В той час коли державних коштів асигнованих на ремонт, не вистарчає, плата робочої сили переводиться місцевими засобами на кошт населення

6. В тих місцевостях, де нема зовсім шкільних будинків або вони цілком зруйновані комісія повинна підшукати відповідні помешкання серед будинків поміщицьких, церковних чи заможного населення.

II.

Утримання робітників освіти.

1. Кожний робітник Освіти одержує платню грошми і натурою по відповідних установах. Натура (пайка) одержується через районні чи місцеві Харчкоми.

2. В такому випадкові, коли Харчкоми не можуть задовольнити робітників Освіти пайкою, комісії по ремонту і постачанню надається право перевести таке утримання на місцеве населення зробивши відповідну розкладку в порозумінні і під контролем Комнезаможа

Завідуючий Губнаросвітою Л. Левигський.

Наказ № 88.

Пристаюючи до організації широкої сітки професійних шкіл різних типів на Київщині, Губвідділ Наросвіти має на меті підтримувати кількість осіб з професійно-технічним знанням, котрих можна було б запросити до уча-

*) Примітка: В разі Волзіднаросвіти ще не маються, то в склад волостних комісій мусить ввійти представник від вільних рад.

сти в новій школі. Тому Губ. Відд. Нар. Освіти пропонує головам шкільних рад і заводоуправлінням, завідуючим державними і приватними інституціями та підприємствами м. Києва та його околиць на прохання трьох днів з часу оголошення цього наказу скласти та надіслати до Губ. Відділа Нар. Освіти (бульвар Шевченка, № 14) списки осіб з технічно-професійною освітою, які працюють в цих школах, заводах, інституціях та підприємствах, з анкетами про них собі по зразку, який додається.

Регістрації підлягають інженери, техніки, агрономи та вчителі спеціальних предметів і математики технічних, комерційних, агрономічних, ремесничних і торгових шкіл і кур із міста Києва та його околиць.

Коли вищезазначені особи не лічаються на службі в якій-будь інституції або підприємстві м. Києва та його околиць, хоча перебувають тепер в м. Києві,—вони повинні, на протязі трьох днів з часу оголошення цього наказу, з'явитися персонально для реєстрації в Губ. Відд. Нар. Освіти (бульвар Шевченка, ч. 14 кімн. 27).

Голова Губревкома Іванов.

За завід. відділом Губнаросвіти Володимир Гадзінський.

Анкета для осіб з проф.-технічною освітою.

(До наказу Ч. 88).

- 1) Прізвище.
 - 2) Ім'я і по батькові.
 - 3) Національність.
 - 4) Вік.
 - 5) Овіта (вища, середня, низша).
 - 6) Практичний стаж (з якого року та в яких підприємствах працює).
 - 7) Педагогічний стаж.
 8. Які предмети міг би викладати, якими практичними роботами міг би керувати, на які теми міг би читати лекції та виступати в бесідах.
 9. Якими мовами володіє та чи може викладати українською мовою.
 - 10) Де бажає працювати: в місті чи на селі.
- („Вісті“ Київ, Губ. Ревкома № 149 від 15 липня 1920 р.)

Наказ № 361.

1) З огляду наказу Наркомосвіти від 15 червня 1920 р. про утворення єдиної 7-ми річної трудової школи, всі низші і середні державні, громадські і приватні загально-освітні школи на Київщині лічаються з закінченням учбоного року, себ-то з першого липня 1920 р. ліквідованими.

Примітка. Про існують своє існування лише професійні наукові заклади за виключенням комерційних та торговельних шкіл, котрі відносяться до загально-освітніх шкіл.

2) Педагогічний та службний персонал, крім шкільних лікарів всіх ліквідованих шкіл, який не зареєструвався в підвідділі соціального виховання згідно з оголошенням в «Вістях» № 183 від 24 липня, звільняється з посади з моменту закриття шкіл, себ-то з першого липня 1920 р. з припиненням видачі платні після зазначеного терміну.

Примітка. Всі вчителі спеціальних предметів комерційних та торговельних шкіл, а саме: політичної економії, хемії, товарознавства, комерційної географії, комерційної арифметики, бухгалтерії, математики і лаборанти залишаються на службі в відділі Наросвіти, одержуючи призначення до новоутворених професійних шкіл.

3) Помешкання з майном всіх зазначених в п. 1 установ переходить до відання відділів народньої освіти для передачі його до новоутвореної професійної чи єдиної трудової школи.

Примітка. Тимчасово залишаються на посаді завідувачі школами (голови шкільних рад) а також завідувачі будинками і завідувачі господарською частиною (голови господарських комісій), під охорону і нагляд котрих залишається господарське майно і наукові приладдя шкіл, при чому відповідальність за охорону майна покладається на завідувачих школами (голів шкільних рад).

4) Звільненим вчителям та службовцям персоналу ліквідованих шкіл надається право подавати заяву до нових професійних і єдиних трудових шкіл про залишення на відповідній їх фаху посаді.

Примітка. В випадку зарахування на посаду зазначеного в п. 4 персоналу він одержуватиме належну платню з часу зарахування на службу.

5) Підвідділові соціального виховання і підвідділові професійної освіти Київської Губнаросвіти наказується не пізніше 1-го жовтня 1920 р. відкрити навчання в нових професійних і єдиних трудових школах, підібравши до цього часу відповідні учительські штати і склад учнів.

6) Всі учні, котрі перейшли до 6-ї класи комерційної школи й до 2-ї класи торговельної школи, будуть прийняті в першу групу соціально-економічної школи, та всі учні, котрі перейшли до 7-ї класи комерційної школи й до 3-ї класи торговельної школи будуть прийняті в другу групу соціально-економічної школи, коли вони подадуть заяви згідно з оголошенням, котре надруковано в № 193 «Вістей» від 5 вересня 1920 р.

Голова Губревкому Ветешкін.

Завід. Губ. Відд. Нар. Освіти Левитський.

(«Вісти» ч. 197, 10 вересня 1920 р.):

V. Бібліографія.

Вісник Народнього Комісаріату Освіти ч. 1. Харків. Видання Народнього Комісаріату освіти. Серпень 1920.

Книга яка обіймає повну програму праці Наркомосвіти у всіх родах освіти на Україні. Є три основні напрямки, три бойві завдання, кажеться в передмові; це позашкільна освіта, професійна освіта і соціальне виховання. І в круг цих трьох проблем, в круг цього безмежного, зруйнованого культурного поля У. С. Р. Р. має з'організуватися вся праця робітників освіти. Серед надзвичайно трудних відносин розвиваються і дозрівають всі ці ідеї, плани і шляхи, які мають, на прямо повній розрусі культурного життя України, будувати новий, могутній організм пролетарської освіти. Вісник ч. 1. це перелом в темноті, ан рхі і безси темністі освітньої роботи, це перша спроба центра дати губерніям перший теоретичний матеріал і основу у всіх тих

питаннях освіти на Україні, які винесли на порядок дня бурхлива хвиля пролетарської революції і жадає негайного приступлення до праці. Вісник подає головні теоретичні оміркування і огляди центра, якими мають руководитися губерніяльні і повітові наросвіти.

Книга не має ні сліду звичайної схематичности офіційальних видань, є вислідом цієї живої, горячої революційної думки, яка перед велитенським завданням освіти пролетарських має стає до праці з великим знанням справи, з горячою душою, здібною до посвяти, ревлюційною силою і вірою в ідеї визволення робітничого класу в комуністичних формах У. С. Р. Р.

Книгу цю мусить мати кожний робітник освіти і соціалістичної культури, вона для нього наче „біблія для попа“ або „Азбука комунізма“ для комуніста.

Видання чіпурне, на теперішні й час прямо розкриті становить незвичайно цінний матеріал освітньо-культурний і буде дуже цінним придбанням о здобого всіх пролетарських бібліотек.

Володимир Гадзінський.

Збірник декретів, постанов, наказів та розпоряджень по народному Комісаріяті Освіти У. С. Р. Р. Випуск перший. Видання Народного Комісаріату освіти. Харків 1920.

Офіційна книга без якої ніякий губернський чи повітовий відділ народної освіти не може працювати, і без якої вся їх робота буде безкорисна і безсмісна. Обіймає вона всі декрети Рад Народних Комісарів У. С. Р. Р. в справі освіти від часу 6 квітня 1920 до 6 серпня 1920. Всі видані за цей час постанови, розпорядження, інструкції Наркомосвіти по відділах соціального виховання, професійної і позашкільної освіти, як також вищої школи, фотокінокомітетів і постачання. Кожний завідуючий повітовим і губернським відділом освіти знайде в ній відповідний матеріал і інструкції, які подають точні прикази і пояснення в відповідних завданнях освіти. Збірник являється звітом кількомісячної праці Наркомосвіти і є надзвичайно цінним документом пролетарської освіти на Україні.

Володимир Гадзінський.

Я. Ф. Чепіга *На шляху до трудової школи. Вид. Т-ва Шкільної Освіти. Київ, 1920 р. Трудовий принцип і метод. Вид. «Всеуіт», Київ, 1920 р.*

У корифеів Західної педагогіки дається різне трактування трудової школи, і это обстоительство в значительной степени затрудняет практическое проведение этой школы в жизнь. Для школьного работника трудно, но вместе с тем необходимо, ориентироваться в основах трудового воспитания, и книжки Я. Ф. Чепіги ценны тем, что помогут ему в этой ориентировке.

Выяснив историко-экономические основы трудовой педагогики, автор в первой книжке указывает, что «трудовая школа является принципом освіти всего трудового народа, как «упрощенного однородного коллектива, активных и работающих членів його». Этот принцип требует такой организации просвещения, чтобы молодое поколение посредством него готовилось к трудовой общественной жизни, к работе среди общественного коллектива. „А від сього випливає і те, що трудовий принцип є і метод освіти, який дає засоби й мотиви для складання потрібного матеріала для освіти та виховання. Труд, творчий і активна самодіяльність повинні лягти в основу сього метода, звязавши з ними весь учебний матеріал». Установив общие положения и общедидактические предпосылки трудовой школы,

автор дает и указание практического осуществления трудовых приемов преподавания в сфере отдельных предметов, школьного курса, касаясь таким образом и сферы методики. Последнего материала еще больше дается во второй брошюре с таким содержанием: Осветительный момент виховання. Рідна мова. Математика. Природничі науки. Географія. Історія. Соціальні моменти виховання. Вартування. Прикраси школи. Порядок в школі і розподіл праці. Шкільний суд. Гуртки учнів. Екскурсії. Шкільний музей. Колекції. Самодопомога учнів. Листування. Дитячий журнал. Гри й розваги. Шкільні свята. Роли учителя в нових формах навчання.

В. Родников.

В. П. Родников. *1. Дитяча книжка в системі трудово-виховання. 2. Години оповідань. Всеукр. Кооперат. Видавн. Союз. Київ 1919 р.*

Питання, які порушив автор в цій невеличкій книжечці в сучасній революційній мент в шкільництві суть великої ваги.

Книжечка, яка містить в собі 24 сторінки дає читачеві досить добре розроблені теми: 1-ша тема про роль книжки в системі трудового виховання і 2-га про години оповідань.

Кожна з тем має метою захистити дитячу книжку в школі і поза школою. Автор не боїться, щоб книжці загрозувала якась небезпека чи в школі, чи поза нею, тому в ній і підходить до теми так, щоб з'ясувати як власне повинно користуватися книжкою, щоб в психіці читача вона відіграла роль творення імпульсів. Автор не погоджується з прихильниками тої думки (Лой Зейдель, Кершенштейнер та інші), що тільки ручна праця є підвалин культурі. З одного боку він зазначає випадки коли прочитана книжка робилась вихідним пунктом духовної енергії, а з другого приклад старих Московських бояринець, які були руюдіннями і абсолютно бездіяльні з розумового і психічного боку. Автор наводить читача поміркувати над ролю книжки.

Книжка також є на його думку сконцентрована праці і праця не одної людини, а цілої низки попередніх мислителів. Виходячи з того, що познаний процес складається із трьох даних, а саме: 1) вражіння, 2) його розумового перероблення та 3) вираза в давнійшій дії, які і дають єдиний не діляний процес. Для цього процесу на думку автора і маються всі дані в книжці, коли вона містить в собі точно означений матеріал. Тут безперечно мусимо згодитись з автором, що від змістовної книжки багато можливо здобути вражіння, а значить і активності, при умілому користуванню книж-

кою. Раціональне читання може дати багато матеріалу для творчості. Майже всяка ідея може бути внесена або в форму малювання, або ліплення, або драматизації. В усіх зазначених засобах виявлення ідеї безперечно є всі три моменти, які потрібні на думку експериментаторів, щоби утворилась якась реакція. Крім цього й коротенького обґрунтування своєї думки про роль книжки в школі й поза нею, автор дає й цілу низку порад методичного характеру, які ще більше роблять цю книжечку корисною для росітників освіти. Коли пригадаємо про колективне та групове читання, про вічиси у прочитаному, про ація учи в в бібліотеці, то дійсно перекоцуємося разом з автором о значній ролі книжки і в трудовій школі.

Майже зовсім нове у нас на Україні питання, яке порушив автор «темою водини сповідаць».

Америка й Англія-батьківщина оповідань. Американці, цей практичний народ, перші заходилися над ним, щоби відкодити в вихованню старовинний звичай оповідань, аразов штуки, який мав таке величезне значіння в давні часи (казки, легенди, міти і т. ин.). Якою великою пошаною користувався виконавець якогось оповідання в давні часи і яку велику художню насолоду давав він слухачам, про це свідчать численні приклади грецького і слав'янського письменства. Авторів на 6 століттях удається обговорити це питання, так що мимоволі хочеш пробувати і шкати шляхів до проведення думки в життя. Бібліографія, методици вказівки, стислість книжечки роблять її дуже корисною для робітника освіти.

Я Шкєра.

Н. Бухарин і Е. Преобр'женський: «Азбука Комунізму». Переклав Е. Каспенко. Гарно і дуже дбайливо надруковано книжка Київським видавом Всеукраїнського державного Видавництва. Потреба видання цього незрівняного «учебника» комунізму на українській мові була надзвичайно велика. Так робітничо-селянський клас як і інтелігенція на Україні це політично і культурно сильно відстала духовно частина її населення. Соціалістично вихованих, комуністично освіджених і думаючих людей у нас дуже мало. У нас селянство змінами влад утомлене і політично збите з пантелику, інтелігенція і робітництво не вишліз багаторо даліше як поза межі ідеології Центральної Ради і «Батька Петлюри». Широкий народній масі явля-

ється «Азбука Комунізму» надзвичайно на часі, вона на рівні з «Кобзарем» Т. Шевченка, «Мойсеєм» Івана Франка повинна бути в кожній українській хаті. Київський Всевидат зробив виданням цієї книжки велику присягу у поширенні ідей комунізму, він сповнює своє важке, освіджуюче і агітаційне завдання на Україні, в цьому центрі дрібнобуржуазної ідеології, духовного і матеріального куркуліства.

Видаання дуже естетичне, переклад доброго знатока української мови тов. Е. Каспенка незвичайно пристушний і чистий.

Всевидатові треба побажати дальших успіхів на надзвичайно важкому полі Всеукраїнського Видавництва.

В. Гадзінський.

«Універсальна бібліотека» ч. 1, 2, 3, 4. Київ 1920. Виданням перших чотирьох томів Універсальної бібліотеки змешує Всевидат цю велику потребу української книжки, яка така в освітню, як і культуральному напрямку, дуже некуче відчувається. Надруковання в 1 ч. «Вічного революціонера», Івана Франка, дуже влучна і відповідна думка. І. Франко не є революціонер в пролетарському розумінню. Але в загальнокультурному масштабі, в горячий любові до всіх нових ідей і здобутків людського духа, і як витвір галлицького, так обмеженого політично, як мішавсього і провінціанального «співець», є він великим борцем за визволення, за волюгнблених соціально і національно людей, великим революціонером духа і культури. В цьому напрямку засаги Франка ідуть на рівні з працею Михала Грушевського і їх признанням являється ч. 1. «Універс. бібліотеки» «Вічний революціонер».

Друге число «В катакомбах» Лесі Українки, і третє «Фата моргана» М. Коцюбинського, це перлини з численних творів недавнього помершого, незабутніх корифеїв українського слова і культури. Як найбільше поширення цих книжок ринесе не лиш духову розіш всім колам читачів, воно піднесе їх естетичний смак і їх культуральний рівень. Четвертий том «Голод» В. Винниченка є рівно-ж цінним твором української літератури.

Добрими іменами зачав Всевидат вдавництво «Універсальної бібліотеки» і є повна надія, що вона стане дуже цінним добутком нової, революційної культури.

В. Гадзінський.